

У. В. О.

Видання Пропагандивного Відділу
Української Військової Організації.

1

9

2

9

У. В. О.

Видання Пропагандивного Відділу
Української Військової Організації.

**Книжку цю повинен перечитати кожний Українець!
Передавайте її з рук до рук, з хати до хати!
Ховайте її перед ляхами. бо вона нелегальна!**

Друковано 10.000 примірників.

І. ЧАСТИНА.

Український борець іде!

... З підполля темного йде у світ шпрокий український борець революціонер зі сурмою в руках і мечем при боці. Зпід землі виходить він на світло денне і ставить свої кроки, повільні може, але певні.

Під землею він виріс, але вродився на білому світі. В надлюдських муках зродила його мати, кров невинно помордованих ворожою рукою. Кат був його повитухою, скрипіт шпбениць колісковою піснею, а казками — зойки катованих. Годувався терпінням народу, а вмивали його сльози сприт. Дві пістунки мав він: Любов і Ненависть, а одного учителя: Правду. Церквою для нього були могили на полях, а дзвонами ворожі стріли до засуджених на смерть.

Лиця його усміх не красить, але й сум йому чужий. Що зветься страхом—не знає, про боязнь не чув. Милосердя не просить і не дає. Одну віру має, віру в парід свій, з котрого вийшов, до котрого йде і серед котрого жити буде. Він дух — думка, воплочена в силу. Думка мліонів, що за правду лягли, ідея мліонів, що до правди йдуть.

І ціль у нього одна: воля у власній державі. Суверенна, Соборна, Українська Держава, то його найблища Мета, а шляхом до Неї: **Боротьба.**

Апостолом Боротьби він був, є і буде. Святу боротьбу за правду й волю проповідувати він хоче,

боротьбу, що не знає стриму, не лякається жертв, — боротьбу, що святістю і величию цілп освячує себе. Він апостол, але хреста в руці не має — лише меч, а слова й топи його сурми будуть тільки відгуками для і вони значитимуть його дорогу. Він апостол члну.

І йде він між Український Нарід: будити тих що не пробудилися ще з рабського сну; додавати сили тим, що стоять в борні; двигати тих, що виснажені впали на шляху. І сам рости й міцніти буде на своїй мандрівці, бо він творець сили і сили твір.

Піде під селянські низькі стріхи, до брата свого, що мозільними руками крає скибу, пересяклу кровю і потом предків своїх, і не дасть вирвати ворогові ні пяди української землі. Впоїть в душу українського хлібороба цю істину, що леміш і меч з тоїж самої руди ковані, а шабля пічим не шляхотнійша від коси — і що є хвилі, в яких рало не в землю, а в тіло ворога встромити треба.

Зайде до фабричних робітень, де мязи українського робітника лопають від натуги, коваючи золото для своїх гнобителів. Вступить до підземних копалень, де ворог українськими руками видобуває для себе скарби української землі, піде до темних лісів, де ворожа сокира шпирить безпощадно знищення — і вчити буде українського робітника, що богатства української землі — Українському Народові належать, — а тим самим і йому, як синові тогож народа. Вчити буде, що тільки у власній національній державі український робітник буде мати право та змогу влаштувати свою долю по своїй волі; проголошувати буде, що інтернаціональне

братерство працюючих кінчаться там, де починається інтерес власної нації.

Український борець-революціонер заїде і до дорожкої армії, де цвіт Українського Народу зі снадєнілим від сорому лицем вчяться, як боронити тюрми, в котрій карається його нарід, і засурмить там, що від волі того, в чий руді кріс, залежить, руди полетить куля, --- і що не знати ні дня, ні години, коли їм прийдеться як жовнірам Українського Народу стати в обороні Його прав і ворожій баїнет обмити ворожою кровю.

Він піде й до тих, що умом працюють і своє знання, по неволі, віддають ворогові, та переконувати їх буде, що нищення ворожой державної машинерії, котрої колісцятами й вони являються, є рівнозначне з приспішуванням процесу творення власної держави.

Заїде до школи між малі діти, де учитель зашіплює в молодечі серця ворожу отрую і вчить їх буде любови та посвяти для свого народу.

Не мпне й церкви, — і від вітвара проповідуватиме любов, але до ріднього, гордість, справедливість.

Всюди піде, не мпне нікого. Дійде до найдальших закутки української землі, єноїть усіх в одну, вєпобориму, революційну армію і поведе її шляхом боротьби до визволення Нації.

Одна із відозв У. В. О. що їх поширювано у Львові в дні 1.XI.1928. р.

Товариші!

Десять літ тому, як у листопадову ніч, війська Української Національної Ради заняли Львів. Десять літ тому, як над землею Данила Романовича, замаяв вперше, по 600. роках, блакитно-жовтий прапор Волі й давно плакала, в українських серцях, мрія, стала дійсністю. Із під селянських стріх, з мійських сутерин вишнов, з крісом у руці, поневолений раб, тепер правдивий господар своєї Землі.

Такий недалекий це час, такий живий у нашій пам'яті! Та такий немов казка...

На руїнах займантицьких держав, що розсипалися з кінцем світової війни, повстають молоді національні держави. Російська революція й Берестейський мир приносять волю Надпінрянській Україні. Там повстає Українська Держава, а Галицька Земля доживає останні хвилини, під «опікунчим» дахом Австрії. Події котяться бистрою хвплею. 18-ого жовтня збирається у Львові Національна Рада. Надходить пропам'ятна ніч 1-ого листопада. Велика була це ніч! Вона бачила, всюди, по містах і селах громади та відділи селян, робітників, молодь—усіх із блакитно-жовтими лептами на раменах і зброєю в руках. Це родилася Українська Галицька Армія. Великий Чин, нечуваний сотками літ, dokonався цієї ночі!

А як зійшло сонце, раннім ранком, дня 1. листопада, з бант і веж міських заведень, із домів та церков Галицької Землі, замаяли блакитно-злогі прапори. Усі державні установи, всі важніші місця в руках Молодої Національної Армії. Національна Рада проголошує Західно-Українську Національну Республіку. На українській землі—Українська Держава!

І сповнилася ця велика національна правда, що взяла своє обличчя від Великого Володимира, що гнала па Босфор козацькі чайки, що за неї боровся Хмельницький і умирав Мазепа, що освічувала темні царські та цісарські тюремні келії тисячам тихих і забутих героїв. Ота велика правда, що без неї нація перестає бути собою, тратить своє імення та стає бездушною етнічною масою, товпою рабів, погноєм розкішного життя переможців. Вона втілюється в живу дійсність на цілій Українській Землі, під спів вільної, воскресної пісні. А була це пісня гармат і скорострільів, що сіяли смерть, щоб народилося нове життя. Бо, мов чорна хмара, насунули вороги. Із заходу і зі сходу. Почався бій. Завзятий бій по цілій Україні. Пропам'ятний листопад 1918. р. І славний цей листопад!

На вулицях Львова; розгорілась боротьба па життя й смерть. Кожний камінь кровю облятий. Це боролось наше вояцтво. Це сокол наші—Січові Стрільці, це наша шкільна й робітнича молодь. Головний залізничний двірєць, почта, сойм, цитаделя, Народний Дім—це мовчазні свідки нашої слави. Як багато вони моглиб нам розказати.

А па Надніпрянській Україні—Січові Стрільці, в Білій Церкві, раду радять. «На смерть підемо, а запродатись не дамо!» І в цій святій вірі, в цій великій посвяті пішли Вони. Та диво! Замість

смерті—побіда! Велика побіда! Київ добувають!
І прапору сплямити не дали! Славний листопад!

Тому святкуємо його, як загально-національне свято, як свято боротьби, як Великий День побіди правди над темрявою, волі над неволею, як велику побіду Ідеї Української Державності. Цей Великий День хай буде прапором, що поведе нас до нової боротьби та до остаточної побіди!

Деж причина, що впала наша молода держава? Виною тут була, наша недозрілість. Наша Нація не встоялась державою, бо ще сама себе не віднайшла, як самоціль. І доки цієї правди не пізнає ціла нація й кожний її член зокрема, доти Україна каратиметься у неволі. Так! У кожного з нас повинна зродитися, як фізична потреба, тільки одна правда: Самостійна, Соборна Національна Держава!

І ця держава в нас була. Зараз тільки спомин остав. Українську Державу розшматовано. Ворог, залізним чоботом, придавив та засів самопевно із гарматами, танками та новітнім озброєнням на грудях розтерзаної України. І нересічній людині стає безвпглядно страшно, коли, серед теперішніх обставин, стане думати про нашу майбутню державність. Бо деши так? В р. 1918. була в нас своя армія, муніція, ціла земля у наших руках а ворог ослаблений. А сьогодні?

Та воно не страшне нам! Була колись і царська, многоміліонова, армія, був німецький й австрійський чобіт, а Великий Дух поневолених народів, велике бажання волі побідило. Це ми знаємо; та знаємо більше: Українська Армія, отсей чиняць, що являється конечним до революційної акції, не перестала існувати враз із закінченням українсько-польської й українсько-більшевицької

війни. Ми знаємо, що вона даліше існує, живе, ділає!

Християнство, що опанувало світ, ввійшло із катакомбів. І з цих-же катакомбів вийде, у свій час, і велика Українська Армія, що прочистить цілу українську Землю від ворогів. Наше військо живе! Воно творить безпосередню, живу тяглість незнищимої Української Армії. Воно взяло на себе сповнення заповіді 1918. року: відбудову Української Держави й кроваву відплату.

Тому сьогодні святкуємо 1-ого листопада, не плачем над могилами. Бо ці могили, це наша осяйна слава, слава невміруного народу, слава народу, що не завмер, придавлений ворожою ногою. Бо це новонароджена Богданова слава, що після трьох соток літ, знов, залюотіла крпями блакитно-жовтого прапору над українською землею.

Тож святкуймо 1-ого листопада, як радісне свято, хоч святкуємо його над Великою Могилою. А воца говорить до нас німими тисячними голосами: «По мені ходить ворог брудними чобітьми; я лежу поганьблена, в нарузі, й досі непімщена». Чуєш, що говорить тінь Твоїх братів, убитих Твоїм паном?! Іх тінь, Іх молода кров, пролита у святім бою!

Тому, доки не сповниться справедливість, доки кривда не буде пімщена, доти, не будеш мати спокою й не глищен ясно в очі своїм братам й цілому світові. Будеш спускати очі, як людина обдерта із національної чести! Тож не забудь! Тебе чекає обовязок німсти! Яка воца має бути, цього навчив Тебе сам—ворог! Кожний Твій віддих, кожний крок має мати цю ціль! Хай день, який святкуємо, буде днем великої, одподушної присяги на криваву пімсту над катами.

До народньої пімети треба шляхотних душ. Українець давнього типу, з дореволюційною психікою, не сповнить цього діла. Та давний тип вимірає а на його місце, стають кадри нових, молодих людей, що мають душу, зроджену в листопадових днях, виналену в огні боїв, людей, яких на прямою життя стала: Вільна Українська Держава. Вони здобудуть її.

Від 1-ого листопада 1918. року минає десять літ.

Товариші! За нових десять літ м у с и м о святкувати Великий День на нашій вільній Землі у Самостійній, Соборній Українській Державі.

Дещо про діяльність і пляни У. В. О.

На протязі восьмиплітньої діяльності Української Військової Організації приходилося їй переживати різні моменти: моменти підйому та зросту та моменти зневір'я й упадку.

Складалися на це різні причини. Докладніше над цим застановлятися зараз годі; надто сильно тяжить ще кулак польського займанця над нашим народом. Віримо, що прийде ще час — і він уже недалекий — коли Українська Військова Організація зможе скласти справоздання зі своєї діяльності перед шпирокми масами нашого народу, зокремаж, отверто подати загалові відомости про особу, що складала організацію, про умовини й методи загальної акції, про здобутки й невдачі організації, як теж і про це, хто був їй помічним, а хто старився її розбивати. Цеї, так сказатиб, генеральної сповіді, У. В. О. не боїться, бо вона свідомо цього, що досі старалася вопа зробити все, що в даних умовинах було можливим. А умовини її праці не легкі, бо вже сам характер У. В. О., як організації революційної та підпольної, не давав і не дає їй можливости вести роботу так правильно і послідовно, як це може мати місце в легальних і явних установах, чи організаціях. Загально відомо, що після кожного, хоч би й найменшого вступу Української Військової Організації, польська зай-

манципська влада, з питомою їй скаженістю, докладала всіх зусиль, щоб «оконечно її зліквідувати». Труси, арешти, провокування процесів, вживання провокаторів і практик гідних більшевпської чревичайки, це ці методи, що ними йшла та йде польська дефензива, польська влада й ціле польське громадянство проти цих, що до яких було або є хочби найменше підозріння, що вони приналежать до У. В. О.

В таких моментах усе, що польське ликовало, що, мовляв, вренті їм вдалося скрутити голову цій «гайдамацькій гідрі». Всеж таки довго не тривав ніколи такий тріюмф, бо хоч У. В. О., чи то з тактичних зглядів, чи змуснена до цього умовинами, на деякий час, припинювала свої виступи, то тільки тому, щоб після акції польської дефензиви й після її перевірки, почати дальню діяльність, впроваджуючи до неї, на основі пороблених досвідів, все нові поправки й удішненни.

Безумовно, що в ході діяльності та розвитку У. В. О. були, є, та може ще будуть різні помилки та промахи. Цього У. В. О. не скриває та не думає скривати, бо вона є свідома, що там де є праця, мусять бути теж і промахи, особливо в так дуже складній діяльності, як пропагування і підготовка революційного зриву і як підпольна боротьба із сто разів сильнішим противником. Піддаючи свою діяльність постійній самокритиці, вона приймає й критику, відкидаючи з неї все руйнуюче й провокаторське. Українська Військова Організація не закриває очей на дійсність, вона здає собі точно справу із цих надзвичайно важких завдань, що вона їх на себе взяла, та має сміливість взяти відповідальність перед теперішністю й

перед майбутністю (бо майбутнім припаде завдання видати об'єктивний осуд про ролі й діяльність У. В. О.) за реалізацію цих завдань.

У. В. О. є організацією, для якої тільки інтерес Української Нації є й буде рішачим у її діяльності. Вона свідомо рівнож цього, що в цій її діяльності буде вона наражена на атаки й клевети навіть з боку Українців й це таких, що за юдин гріш служать чужим і ворожим Українському Народові, інтересам. До всіх них буде У. В. О. ставитися й надаліше як до сміття Варшави або гязі Москви й на їх крайню демагогічні й брехливі наклепи, що ними вони, по наказу, з горні, послугуються, відповідатиме не полемікою та дискусією з ними, але ще більше інтензивною діяльністю.

Рівнож не думає У. В. О. служити інтересам других народів. Рівночасно одначе є У. В. О. свідомо цього, що не тільки її завданням, але й обов'язком є шукати собі союзників і вестп серед народів світа пропаганду, щоб підготувити відповідну основу й симпатії в світі, для загального зриву Українського Народу.

У. В. О. не ставить терористичної діяльності як виключного свого завдання. Не є вона рівнож, як це польська займанщицька влада старається весь час пропагувати, ніякою розвідною централею. Ні! Ще раз ні! У. В. О. є революційною організацією, якої основним завданням пропагувати думку загального революційного зриву Українського Народу із остаточною метою, створити власну національну самостійну і зєдинену державу. Як організації, що веде свою діяльність на західно-українських землях, вважає вона своїм обов'язком, переводити вже плянову підготовку цього революцій-

ного зриву проти польського займанця. В цій підготовці знов, звертає вона свою шильну увагу на всі ці можливості, що з ними прийдеться Українському Народові стрінутися, так у випадку самостійного зриву, як теж при внутрішніх потрясеннях у самій Польщі, як рівнож на випадок конфлікту Польщі з її сусідами, чи при влбуху щораз більше назриваючого світового конфлікту. У. В. О. старається на ці всі випадки мати не тільки готовий, впрацьований план, але щобільше, перевести підготовку цілого кадру людей, що булиб здібними зразу охопити повставші маси, їх зорганізувати й повести національну революцію до побідного кінця й це до такого, що не тільки приісби українському народові власну державу, але й створивби збройну силу, готову й здібну боронити цю державу перед ворогами.

У. В. О., що вважає себе носієм і спадкоємцем заповітів Великої Української Армії, не може й не сміє допустити до цього, щоб грядучі події заскочили український народ непідготованим, як це мало місце в роках 1917—18.

У. В. О. а орієнтації на Польщу й Москву.

Українська Військова Організація, що поставила собі за завдання пропагувати загально-національний зрив Українського Народу проти займанців і, як організація, що переводить конкретну підготовку цього зриву на західних українських землях, йде й мусить йти з усіми шарами народу й серед них поширювати свої ідеї. Для неї не можуть бути обоятними настрої мас, бо саме від них настроїв залежить як широкі маси ставитися будуть до займанця взагалі, зокремаж, в рішачій хвилі. Від цього знов залежатиме, чи стремління У. В. О. увінчаються, в остаточному висліді, успіхами, чи ні.

Українська Військова Організація буде тому впливати на настрої народних мас та ширити дух активізму й непримиримости супроти займанця. Тому, в своїй так пропагандивній, як теж конкретній, підготовчій діяльності до загального зриву, Українська Військова Організація виступає й на далі буде виступати як найрішучіше проти всього, що цей дух боротьби й впертливости моглоб захитати. До таких надзвичайно небезпечних проявів, так для революційних настроїв взагалі, як для підготовки зриву зокрема, зараховує Українська Військова Організація, нічим неоправдані, падії й орієнтації на чужу допомогу, що вже від довгих літ є в нас модними. Їх вплив помітний навіть серед на-

шої заокеанської еміграції, якої завданням, силою вже цієї ролі, яку відігравали заокеанські еміграції інших поневолених народів, є стояти непохитно на сторожі найвищих ідеалів нації.

В нашій громадинстві існує кілька таборів, з яких один творять ті, що орієнтуються на Польщу й ждуть від неї, що вона для «старих очей» Українців піде зі своїми військами проти большевиків. Під прапором визволення Українців знід большевицького чобота, знищить большевиків і принесе, як дар Українському Народові, Українську Державність над Дніпром. У своїй глибокій вірі в щирість, що більше, серйозність польських зампелів і в силу Польщі, провести це завдання, забувають ці люди на західно-українські землі й твердять, що не можна прецінь за Монастирська, чи Кудликів начинати сварку з Поляками тоді, коли Пілеусудський береться за завдання віднови «сильної Української Держави». Є між цими людьми навіть хитруни, що виправді дуже тихо, щоб, Боже борони, не почув який Поляк, твердять, що, коли, при допомозі Польщі, стануть вони сильною ногою на території України, коли вже буде Українська Державність й вони саме будуть мати в ній владу, то толі визволення західних земель, буде тільки питанням дуже короткого часу. Забувають мабуть при цьому хитруни, що мають вони до діла з далеко від них більшим хитруном, Пілеусудським, який не в тім битий і дуже добре знає, чого він хоче з цілою зграєю його леґунів, вихованців другого відділу генштабу, в яких кров і кість всалася провокація. Їх переліщувати в хитрошах, нашим хитрунам, буде мабуть важко.

Бо, на ділі, Польща й Пілсудський ніякої Української Державности не хочуть, що більше, в інтересі Польщі є й буде, не допустити до ліквідації большевицького режиму на Сході, бо тільки, як довго там не існує большевицька влада, так довго може Польща бавитись у великодержавну політику, видурювати для себе кредити й грати ролю жандарма, оборонця заходу перед сходом.

Пілсудський, знає добре, що тільки Україна може розвалити Польщу, і, як добрий політик шукає він собі саме Українців, що допомоглиб йому, здержати цей природний розвій подій. В 1920. р. думав ще Пілсудський, здійснити, й це при допомозі деяких українських кол, стару ягайлонську ідею «Польські од моря до моря». Після сумних досвідів, він одначе це заклав і сьогодні мріє він, що найбільше, про захоплення для Польщі ще деяких територій Поділя й Волині та прилучення їх до Польщі, щоб в цей спосіб дігти в посідання цукроварних теренів, які далиб йому змогу, базисувати польський державний бюджет.

Є натомість божевілля думати, що йому зараз залежить на справі, хочби навіть, буферної української держави. І коли, на випадок большевицько-польського конфлікту, він навіть рішится творити українські частини, модерних яничар, то зовсім певно зрадить їх в більше ще ганебний спосіб, як мало це місце в 1921 р.

Впрочім, коли дійсно судьба й майбутність Української Нації так глибоко залягла в душу Пілсудського та його легіонерів, то відбудову Української Державности повинніб вони зачати від цього, що вже лежить у їх спромозі. Що ж однак ми бачимо на наших західних землях? — Чобіт поль-

ського вояка, жандарма, поліція й урядовця що раз сильніше придушє Українців. Шкодиється школу, унеможливується економічне піднесення, що більше, заборонюється навіть назву «український». Все це факти, яких глядачам є всі ці панове, що сидять у Варшаві й хотять підготовлювати польську воєнну імперію, во імя визволення України зпід большевицької кормиги.

Рівночасно, Українська Військова Організація вважає konieczним, звертати увагу теж на другу породу наших політиків, що, або щиро й переконано або просто за гроші, ширять т. зв. орієнтацію на большевпків, при чому вони, залюбки, для прикриття своїх ганебних намірів, покликаються на Радянську Україну, на це, що Радянська Україна є прецінь державою, на українізацію і т. п. і врешті, що Радянський Український Уряд визводить західні землі зпід Польні.

Щоб не було подібного в нас, як у 1923. р. (підчас орієнтації на антангу) розчаровання, треба ствердити вже зараз певні факти, саме, що московський большевицький уряд ніякої війни не хоче і не думає вести, що більше, московський большевицький Уряд прилучення Західних Українських Земель, зокремаж, Галичини до України не хоче й цього боїться. Теперішній т. зв. Український Радянський Уряд є нічим иншим, як сліпим знаряддям у руках кремлівських можновладців і пічого без його апробати не зробити. Вправді, серед нас Придніпрянської України, є сентимент до братів у Галичині й на Волині, що більше, час від часу вибухає там стихійно горяче бажання прилучення цих земель до матірнього пня, то все це діється проти волі уряду й кожний такий вияв

протесту проти польських насильств, Радницький Уряд, по наказу з Москви, негайно **здушує**, мовляв, не хоче викликувати ще зараз загострення з Польщею.

І подібно як Польща, що акцію визволення Українських Земель над Дніпром повиннаб начати від себе, так теж більшовики, колиб дійсно в них були ширі заміри відносно прилучення західних українських земель до України, то вони, місто підпомогати проблематичної вартости КПЗУ, місто **розкладати** український нарід всяким платними й ад нос твореними партіями, повинніб підпомогати український нарід в цілому, в його важкій і нерівній боротьбі з польською займанщиною. Допомога нашому шкільництву, нашим економічним установам, допомога в ціли здержання колонізаціі українських земель польськими мазурами-зайдамп, це булиб докази широго бажання більшовиків, допомогти Українцям. Все це є найкращім доказом, що, не во імя злуки українських земель і не для добра Української Націі, ведуть більшовики свою кайнову роботу. І тому теж, доки в українському уряді сидітимуть недійсні представники українського народу, а **висланники Москви**, й доки цим самим цей уряд вестиме, місто політикц, що відповідалаб інтересам всього українського народу, **шкідливу й чужу нашому народові політику**, тах довго всякі орієнтаціі й надії на цей уряд будуть недоцільними й шкідливими.

Все це вказує, що всякі орієнтаціі, чи то на Польщу, чи на більшовиків, є безвідставними й для українського народу шкідливими й тому У. В. О. мусить з ними, як такими, боротися.

Наші вороги.

Нашими ворогами є не тільки всі окупанти українських земель. Є ними рівно ці однинці й групи, серед українського громадянства, що запродалися окупантам, та ведуть свою підлу роботу, по їх вказівкам. Це т. зв. «хруні». Не один із них згинув вже із караючої руки члена У. В. О., бо це найгірша язга на народнім організмі.

Та не тільки вони є нашими ворогами. Є ними дальше всі ці, що, під ріжкими політичними кличками, ширять орієнтації на одного із окупантів. Вони виходять з цього заложення, що український народ не може успішно боротися рівночасно проти Польщі й Москви, й тому мусить з одним із ворогів заключити союз і при його допомозі будувати Україну. Як не праві є ці орієнтації, всеж таки вони небезпечні тому, що, коли одні — комуністи та їх комбатанти—поширюють між українським народом фальшиві надії на Москву, то рівночасно другі—табор У. Н. Р.—шпирять такі самі надії на Польщу. Кожний із цих таборів узалежнює творення української держави від помочі одного із окупантів; і у кожного із них, стоїть на першому місці, шпирення прихильних настроїв, для свого патрона (Москви або Польщі), на удержанню якого він знаходиться. І тому, що оба ці табори, рівночасно, працюють—один в користь Москви, другий в користь Польщі, то вислід їх праці разом скла-

дається на витворювання прихильних настроїв і до Москви й до Польщі. Коли возьмемо під увагу, що самостійність українського народу не тільки непотрібна ні Москві ні Польщі, але що більше, небезпечна для них, бо загрожує їх існуванню, й що, ані Москва ні Польща не будуть боротися за створення української держави, а тільки, що самостійність мусимо ми самі вибороти, й то вибороти війною із всіми окупантами, то стає ясно, що ширення надій на допомогу наших національних ворогів та пропаговання москвофільських і польонофільських концепцій, підтинає в коріні ідею самостійности й соборности Української Нації, гасить в народі духа боротьби проти окупантів та робить народні маси до збройної розправи з ворогом нездатними. Тому й один і другий табір є нашим ворогом.

Однак є ще один рід наших ворогів серед українського громадянства. Це угодовці, що прикриваються плащиком т. зв. «реальної» або «позитивної» політики. Хтож це такі є ці угодовці, або як вони себе називають «реальні політики»? Це слабодухи, яких не брак в ніякій нації, що тремтять за свої посади; це пережитки нашого мпулого, що не можуть умістити себе в нових умовах боротьби на життя й смерть з польським наїзником; це вренгі, висліді нашого довгого поневолення—раби, що в їх природі є стирати комунібудь порох із ніг. Не диво, що на їх чолі стоять деякі наші бувші послы до австрійського парламенту славні з цього, що навіть після розпаду Австрії, не хотіли відірватися від цісарського престола, та для яких проголошення самостійности галицької держави було великою несподіванкою.

Угодовці є більше небезпечні ніж згадані вище «орієнтаційні» табори. Бо коли останні й не дуже то закривають, що є на удержанні окупантів, і до концепцій союзів з ворогами підходять, впраці із хибним, однак з купецьким розрахунком, мовляв, «ми вам Західну Україну, а ви нам творіть Велику Україну», або «ми вам комуністичну пропаганду, а ви нам федеративну державу із українізацією», то «реальна» політика угодівнични полягає на цьому, щоб віддати український нарід на цілковиту ласку й неласку ворога. Вони так і пишуть: «Ніжка держава на світі не дасть собі видерти нічого, поки ці, що домагаються від неї чогось, не признають, що крім прав, які хочуть мати, мають і обовязки. Одно й друге міститься в поняттю лояльности». («Нова Зоря»). Ворог—переконують угодівці—в признанні нашої лояльности й відданости, піде на уступки й буде кидати нам охлани, а ми ці охлани будемо брати. Після поглядів «реальних політків» —ліпше охлани, як нічо! Ці глибокомудрі політичні тезы, з яких так і бе в очі політичний апалфабетизм, наївність, рабська пенхіка, безсилля та надії на ласку ворога, прикривають угодівці серпанком ідеї та добра українського народу. І цим вони небезпечніші від «орієнтаційних» таборів. Та не тільки цим. Бо коли ці останні не резигнують формально із української державности, без огляду на це, які форми й зміст, на ділі, ця «державність» буде мати, як рівнож не виступають проти війни, повстання чи ширення революційних настроїв, серед українських мас, оскільки це не звертається проти їх патронів (Москвп в одних й Польщі в других).—то угодівці, не тільки, резигнують із самостійности, собор-

ности й на їх місце ставляють «охлапи», та по-
пайвище пишуть, що «пам у Польщі належитья
автономія» («Нова Зоря»), але виступають, як пай-
ршучійше, проти війни, революції та взагалі не-
легальности. Це, на їх погляд, або теренені або
шкідлива, злочинна робота. А що охлапи немож-
ливі без льяльности а льяльність без закпнення
революційности, «реальні політпки» кладуть на-
твек (так, як і ляхи!), на пацифікацію Західних
Земель України, отже стараються здусити рево-
люційні настрої а ширити угодові.

І тут вони стрічаються із Українською Війсь-
ковою Організацією, якої ціллю є, якраз, ширити
в масах українського народу революційного духа,
удержувати боекдатність народніх мас та їх від-
порність проти льяцької навали й дбати, щоб ці
маси не привикали до польського пястука. Тому
не диво, що угодовці стараються, не тільки, оплю-
гавити революційну ідею взагалі, але й шкодити
носієві цієї ідеї—Українській Військовій Організації.
А роблять вони це, будь, явною пропагандою
в пресі, будь, скритим шпренням сплетень і накле-
пів, так на У. В. О., як і на поодпнокпх її членів
та в цей спосіб, намагаються вптворювати непри-
хильні для У. В. О. настрої.

Не думаємо рееструвати виступів угодовців
проти У. В. О, які і не думаємо рееструвати
всіх угодовців. Бо угодовці не творять якоїсь
суцільної організації; вони розкинені по різних
партіях і установах, по різних журналах і часо-
писах. Одні із них ведуть свою злочинну роботу
явно, другі скрито. Та одні й другі затрокують
влиячмп льяльности й рабства українську суспль-
ність; одні й другі виступають проти У. В. О.

Тому одних і других мусять У. В. О. як найрішучіше поборювати.

Бо не розкладом, не безсиллям, не рабством і лояльністю, але **максимальним опором** та **найбільшою напругою сил** можемо боронити старі й здобувати нові позиції на Західних Землях України. Бо **позитивна** українська політика це це творення яничарів і польської держави, але **творення основ української державности**. В інтересі Польщі не є ані творення української держави над Дніпром, не є рівнож автономія на Західних Землях України, а тільки **знищення основ українського руху в коріні й у цілому**. Звідси відбуті й пляновані походи на Київ; звідси нищення українського шкільництва й економічних установ; звідси колонізація й польонізація; звідси похід на всі ділянки українського суспільного життя; звідси похід навіть на слово «український». Лояльність супроти Польщі, це зломання опору, це перший ступінь до цілковитого закріпощення, це **резигнація із минулого й з майбутнього української нації**. Коли бажають цього ляхи, то не сміємо ми, із власної волі й охоти, йти, як барани на заріз! Річ не в автономії, ані не в адміністрації. Навіть, колиб польська адміністрація на Західних Землях України була бездоганна, ми не моглиб погодитися із нею ніколи, тому тільки, що вона польська, тому, що не ми є **суверенами на своїй землі**, що не ми є **всевладними панамі в своїй хаті!** Італійці в Тиролю і Французи в Альзації й Лютарингії і Ірландці мали колісь у ворожій займанщині бездоганну адміністрацію; всеж вони із нею боронилися, бажаючи, хочби й гіршої, але **своїї, суверенної!** Не хочемо й ми польської автономії і польської

адміністрації, тимбільше, що польська адміністрація, сама по собі, кричить о німсту до неба! Та впрочім ні Ірляндці, ні Поляки, із ним самим Пілеудським до якого звертаються очі угодівців, ні Серби, Хорвати, Словінці, Чехи, Словаки, Італійці в Австро-Угорщині, ні всі народи, що створили на терені б. Росії, самостійні держави, і. т. д. не доходили до своєї самостійності через ловлення охляпів, ані через автономію, тільки через збройну розправу із ворогом: через війну, повстання або революцію. Щоби здобути незалежність українському народові, підготовляймо збройну розправу, а не угодовщину. Памятаймо, що український нарід творив свою державну традицію і проголошував свою самостійність, серед крісових і гарматних стрілів! Як довго стріли лунали, так довго існувала українська держава! Зброєю можемо її воскресити, а не охляпами, не автономією, не «реальною політикою», що завязує шнур на шию українського народа!

Хто поступає протилежно, цей ворог українського народа, й цей ворог У. В. О.

Терор як засіб самооборони.

Терор це найстрашніша зброя в руках підпольної організації. Це zarazом її остаточний і найспільніший аргумент, коли всі інші вже вичерпані, або, коли наперед відомо, що вони будуть безуспішні. Сам характер терористичної боротьби яка вимагає, з одного боку, проливу крові, з другого, потягає небезпеку а то й страту жертвуючого собою члена організації, приневолює організацію брати за цю зброю, в крайних випадках, та взагалі, до справи терору підходити, як найобережніше. Не диво тому, що справа терору викликувала в різних підпольних організаціях передвоєнних часів, надзвичайно пристрасні суперечки й то, так відносно потреби й доцільности терору, як і його впливу на революційний рух та його моральні основи. Однак, без огляду на таку, чи іншу теоретичну постановку справи терору, само життя приневолювало організації, раз по раз, хатити за цю зброю.

Річ у цьому, що, як довго, ворог буде приміювати найбільш жорсткі способи боротьби, як довго не буде придержуватися таки своїх власних законів а буде топтати примітивні людські права й, як довго не буде можна повздержати його від цього всіми іншими способами, так довго є необхідна самооборона при помочі терору. Терор, як засіб самооборони, має всесто-

ронне оправдання, зокрема, він є етично оправданий. Один із західно-європейських публіцистів пише: «Бувають у житті народів, подібно, як у житті самотніх людей, положення, що ми **приневолені** ділати в душі «первісного стану природи», коли тільки, не бажаємо згинуті. Це признає навіть сьгоднішнє законодавство, яке дає право **конечної самооборони**. Коли гнет і нищення прав народа переходить границі, тоді й тут, приходять стан «первісної природи». В таких обставинах, виступ самотніх осіб, у характері месників за потоптане ногами право, можна повітати в такому самому зміслі, в якому, вже давно, був одобрений — вистріл Вільгельма Телля. Світ завжди, в подібних випадках, уміє розріжнити, чи має він до діла із одним голім актом насильства, чи із актом, що відбиває в собі **настрій всього народу**».

Розгляньмо справу блище. Ворог, що має свою державу, апарат, гроші, військо і поліцію, здавалосьби, повинен вести боротьбу із внутрішнім ворогом **законним** способом отже так, як це сам собі вказав у законах. Здавалосьби, що засоби державного ворога не будуть тотожні із засобами **одниці-сади́ста** чи **дикуна**. Здавалосьби, що проти-законне насильство ворога має межі, що їх творять **примітивні людські права**. Та воно не завжди, й не у всіх державах, так буває. Передвоєнна «тюрма народів», Росія, служить на це неабияким доказом. Післявоєнна «тюрма народів», Польща, є другим таким самим приміром.

Возьмім хочби одні факт: поведіння із в'язь-нами. Цопадає революціонер у тюрму на довгий протяг часу. Уже сама ця подія є для людини нещасна: найбільші вигоди, в тюрмі, не заступлять

найбільш безталантиого ведітовання на волі. Та ще ніяка підпольна організація не протестувала проти цього, що її член понав в тюрму. Коли одпак державний ворог, при помочі своїх слуг, не тільки толче всі права, що їх заіварантував арештованому, як **горожанинові**, але, коли його поступовання із увязценням це **наруга над людським достоїнством** й, що більше, коли він перемінюється у звіря, тоді положення цілком міняється. Возьмім Польщу. Незважаючи на це, що ціла державполіційна система є цього рода, що ніодин Українець не є певний, чи його кожноі хвилі, без найменших законних підстав, не замкнуть у тюрму; незважаючи на масові арешти невинних людей, річ небувалу в західних державах; незважаючи на це, що, майже зправила, тримається арештованих у слідстві 4-5 разів довше, ніж дозволяє найбільший законний речинець; не зважаючи на односторонність судів і засудів невинних людей, чи не вражає це, що майже не було політичного процесу, де влзні не впборювалиб собі остаточним своїм засобом, бо **голодівною, законом признаних прав?**! Такпх голодівок було нераз кілька в одному процесі! Державні органи, стараються, як найбільше, донкулити політичним вязням: їх саджається у вохкі келі, між найгірше шумовиння, а то й венерично хорпх, не дозволяється на домашній харч, бачення з родиною, не дається їм проходів, книжок і т. д. Все це діється в судових арештах. Історія польських поліційних арештів представляє найжахливішу картину середньовічча: зневага на кожному кроці, побої, що більше, тортури найбільш вирафінованими способами — впривання пігтів, впомповування води до жолудка і т. д.; арештованих робиться

каліками на ціле життя, а випадки смерті політичних в'язнів, по виході із тюрми, починають бути на деннім порядку. Що більше, історія лядських арештів потує закатовання в'язнів на смерть.

Чув хто, щоб яка підпольна організація, у світі, поводитися в цей спосіб із поліцейними посіпаками, яких дістала в свої руки й яким мала можливість відплатити за подібні звірства? Кілько було тоді крику, в світі, збоку ворогів і збоку своїх людей! Саме безкарність таких вчинків, у державному апараті, свідчить, що маємо тут до діла із цілою системою, зовсім свідомо хоч й незаконно, веденою такою самою державою. І цьому фактові не перечить обставина, що держава періодко припинає, на довший, чи коротший час, чи в поодиноких місяцях, дотеперішні насильства, бо о скільки робить це, то робить під примусом.

Тут саме приходимо до важких висновків. Як довго держава не натрапляє на ніякий опір, як довго її звірства стрічаються із мовчанкою, так довго насильства, не тільки не кінчаються, але лавпаки, прибирають що раз то більш дикі форми. Недостача опору, мовчанка противника, це доказ його слабости. Слабість противника додає тільки сміливости державному ворогові, що є тоді певний повної безкарности. Тактика отже припиняти удари й не відповідати на них, це самогубна тактика й для поодиноких людей і для організації і для народа.

Що може бути опором? В першу чергу — голодівка арештованих, видвигнення справи оборонцяміц, дальше протест цілої суспільности, розголошення в пресі, друк книжок за кордоном, порушення міжнародних чинників, демонстрації

в краю й за кордоном. Часом одно, чи друге помагає, в залежності від сил, чи розголошу справи й від дражливості держави на публичну опінію свою й чужу. Однак, часом, не помагає, й це тоді, коли держава чується занадто сильною та почуває слабкість гнобленого. Тоді, звичайно, починаються ще гірші репресії: масові арешти, кроваві масакри демонстрантів, збільшені побої в'язнів, безчестення арештованих жінок і т. д., все в цій цілі, щоб репресіями здушити дух опору й протесту.

І саме це є хвиля, коли терор є **необхідний**. Тоді, всякі моральні скрупули занпають. Голоси про «любов ближнього», «пролив крові», «гуманізм» стають смішними; аргументи про «шкідливий вплив терору на політичне виховання народу» — безглуздими; докази що «терор ізолює революційну організацію й засуджує її на невдачу» — обурюючо наївними. Бо оскільки, **правдива** любов ближнього й **правдивий** гуманізм наказують положити кінець звірствам і жертвам, оскільки, правдива мораль приневолює припинити наругу над примітивними людськими правами, оскільки, честь поневоленого народу не має бути сплюгавлена, до останка революційний дух здавлений в коріні й у цілості, тоді, мусить ся сягнути до останній аргумент. Гарні слова пішли із вітром. Тепер, черга на свист револьверових куль і бомбові вибухи.

Терор отже, сам в собі, несе морально оправдання тому, що є він відповіддю на насильства ворога. Терор в цьому розумінні, це не насильство. Терор це сила, що стає в обороні людських прав проти безкарного насильства, що топче їх. Сила, що задержує руку насильника, не є насильством, а **противно боротьбою із ним**. Тому терор дістає

повний свій зміст тоді, коли надежна відплата стріне кожний акт насильства ворога. Надежна відплата представникові системи нищення й насильства стане **відстрашаючим приміром** для його наслідника. Тому в тягlosti терористичної акції лежить здоровий її підклад. Терористичний акт, це акт **всенароднього засуду**. Терорист це один із **суддів**, що жертвуючи собою, для загального добра, во імя закона «*Salus populi-suprema lex*» (добро народа є найвищим законом), виступають проти тиранії й виборують для народу волю.

Не треба доказувати, яке велике значіння мають такі акти терору; вони, не тільки ратують честь нації, не тільки карають ворога, не тільки, підносять престиж підпольної організації, але й одобрюють революційного духа мас, збільшують енергію їх провідників, підривають в масах віру в всеспільність ворожої держави, яку потрясають, й, що більше, вони ширять дезорганізацію й паніку, в рядах ворога. Бо терор, зправила, звернений проти провідних осіб ворожої держави, проти чільніших представників системи грабіжи, кривди й насилья, проти цих, що найбільше репрезентують цілу її гнись. В цьому й успіх терору, бо вдаряючи, чи то в провід, чи у важну частину ворожого апарату, доводять до стану сталого поденервовання й страху та підкопує самопевність, так ворожих державних верхів, як і низів.

Ми здержался довше, над безправствами ворога, в поступованні із в'язнями. Та це лише частина системи національного гнету в Польщі. Вгляньмо в справу шкільництва, утиску культурних і господарських установ, у справу кольтонізації наших земель, подивімся на нищення наших цер-

ков, на безкарну самоволю, по наших селах, місцевих кацпків та ляхських жапдармів. Польща засудила наш нарід на культуру й господарську смерть, обернула наш край у країну страхіть та населення у рабів. І коли у відповідь на грабовання наших земель, йшли з димом двори ляхських поміщиків і маєтки мазурських зайдів, коли рука У. В. О. покарала грабаря українського шкільництва, Собінського коли летіли у воздух остої ляхської влади—постерупки жапдармерії, коли із караючої руки У. В. О. глянули провокатори (Гук та ляхські запродапці (Твердохліб і инші), коли револьверові стріли й бомби були направлені проти голови ляхської держави, при вступленні на українську землю, чи не був це вияв всенароднього засуду, чи не носять цей засуд у серці кожний Українець?!

Безперечно, терор за слабе средство, щоб усунути ворога з наших земель: це впрочім не його завдання. Це зробить повстання й війна. Та терор досить сильний, щоб осягнути ціль самооборони. Не треба приписувати йому більшого значіння, ніж він має й може мати: це значіння, що він має, оправдує вповні його **конечність**. Терор, як инше один із чужинців, «піднімає почування людського достоїнства у всіх пониженнях і поневоленях та прощипує атмосферу загальної вимушеної підлеглости. Кожний терористичний акт, за кожним разом, показує що не можна здусити в пароді стремління до свободи». Політичне значіння терору, додамо ми, заключається в цьому, що він витворює стан напруження, **непевности й провізорії**, усуваючи, цим самим, основи для **закріплення** ворожої влади, на землі поневоленого народу. Терор **підриває авторитет і силу** ворожої держави та

скріплює самопевність поневолених мас. Чи збройний опір деморалізуючих у листопаді, українських мас в отвертій бою із поліцією, не підвищив їх пригнобленого достоїнства та не захитав самопевністю ляхів? Маса досі, діставала тільки удари від ворога; тепер, вона зачала і йому удари наносити. А це факт важкий. Віп свідчить, що, щораз то більше, закріплюється перекопання, що не безспля й мовчанку слід протиставляти ляхові, а навпаки, силу й найбільший опір та, що там, де зачинається насильство й де не допомагають слова, залишається однією успішне средство—терор.

Терор як засіб агітації.

Значіння терору, як засобу агітації, є не менше від цього значіння, що його має терор, як засіб самооборони поневоленого народу. Бо коли в останньому випадкові ходять о це щоб покарати насильця за його безправства й відстрашити перед ними інших, то в першому ходять о це, щоб звернути увагу, саме, на ці безправства, так широкі має свого народа, як і світа. На ділі, кожний терористичний акт сповняє, рівночасно, ці два завдання: самооборони та агітації, хоч не завжди ці два моменти грають однакову роль. Так прим. вбивство провокатора Гюка було диктоване konieczністю, щоб покарати провокатора за дотеперішні злочини, припинити його дальшу діяльність та відстрашити інших перед провокаторською роботою, отже виступав тут у першу чергу момент самооборони; обставина, що агентат зверне увагу світа на відносини в Галиччині, не була рішача при підготовці замаху, хоч і агітаційний момент мав місце; грав однак другорядну роль. При замаху на Собієського знов було, як раз, навпаки: ходило в першій мірі о це, щоб зрушити публичну опінію свою й чужу та звернути увагу на справу українського шкільництва, під ляцьким чоботом. Хоч момент самооборони грав тут не маловажну роль, всеж таки, на першому місці виступав момент агітації.

Чому, як раз агітації? Чому не пропаганда?
«Агітація» — вистовився один із роспійських революціонерів — «це також пропаганда, але пропаганда, що відбувається серед обрених обставин, саме таких, що **приневолюють** прислухуватися до неї навіть таких людей, що не звернули б на неї уваги у звичайний час». Власне такий характер мають терористичні вчинки: вони привокують до себе загальну увагу всіх, без огляду на це, чи не хто **хоче, чи ні**. Треба числитися з цим, що не кожна людина має потребу й охоту інтересуватися всіми справами свого народу, подібно, як не кожного інтересують відносини в чужому народі. Не кожний рівнож **хоче читати пропагандивну літературу** й не кожний її дістає в руку. З другого боку, не кожного **переконує** словна пропаганда. Зате вістка про цей, чи пиний атентат лискавкою обігає світ, звертає на себе увагу й цих, кому вона приємна, й цих, кому вона неприємна, викликує заінтересованія причинами й загальним тлом атентату, викликає рижкі поясненія та **приневолює** кожного до роблення відповідних заключень.

Терор, як засіб агітації, має троякий вплив
1. на власну суспільність 2. на суспільність ворога, протп якого він звернений та 3. на світову оціню. Розгляньмо кожну справу, зокрема.

Вплив терористичних вчинків на власну суспільність полягає на цьому, що вони ліпше, ніж найкраща пропагандивна література, будять найбільш сонних і байдужих членів власного народу, вони підривають віру у **всесильність** ворога, ободрюють упавших духом та найбільшим скептикам дають віру в себе й у свій парід. Коли перодові борці йдуть добровільно на смерть за спільну

справу, то це примушує слабих духом стидатися за свою бездіяльність; в них будяться бажання не ставати позаду, а жертвувати свої сили для ідеї, для якої інші кладуть голови. Терористичні вчинки зачіпають до чину, зовуть до боротьби та запалюють серця кращих людей. Терористичні вчинки, викликаючи загальні міркування й балакки, примушують широкі народні маси політично думати. Часто, один терористичний акт може скорше перемінити погляди тисячів людей на суть і ціль революційної діяльності, як засобу, для získання волі поневоленому народові, ніж місяці й роки словної пропаганди, ніж грубі томи проагандивної літератури. Тому не дивно, що терористичні вчинки підносять революційного духа мас. Вони, з одного боку, очищуючи атмосферу від загрози пригнєння з ворогом та вказуючи, що тільки боротьбою можна добитися кращого завтра, усувають ґрунт для розвитку «хрунївства» та «угодовства». З другого боку, вони скріплюють діяльність усіх протигудових груп і організацій та піддержують настрої хитких.

Агітаційний вплив терору затрогує і ворожу суспільність. Ця обставина є куди важливішою, ніж моглоб здаватися на перший погляд. Не треба доказувати, що кожний чин, в якому мають взяти участь ширші маси населення мусять бути підготовані, не тільки технічно, але наперед психологічно. Без такої підготовки неможлива ніяка революція, ніяке повстання, ніякий народний здвиг. Ніякий нарід не може здобути незалежності, коли він не хоче бути незалежним, коли він не вважає свого гнобителя за ворога своєї незалежності, коли він не чує непоборимої потреби відділитися

від свого ворога. Тільки цей нарід, що вже є психологічно відділений від свого ворога, може хопити за зброю й відділитися в окрему державу. В цьому лежить завдання революційної пропаганди незалежності й збройної боротьби, пропаганди веденої словом й чином, в цьому й завдання терору, як засобу агітації. Не диво, що революціонери з такою завзятістю поборюють пропаганду **угодовства й співжиття з ворогом**, уживаючи при цьому й терору, бо вона взагалі унеможлиблює визвольні змагання та їх підготовку.

Однак справа на власній суспільности не обмежується; треба, ради успіху справи, поширити її й на ворожу суспільність. Яка ціль цього й як це робити? Не треба зазначувати, що словна пропаганда революційної організації не доходить до ворожої суспільности. Що більше, ворог веде свою пропаганду. Возьмім за примір Польщу. Ляхи, на всі лади, **переконають самі себе** у цьому, що на «кресах» живе «спокойни рускі людек», який хоче жити тільки з Польщею; що цей «людек» це властиво різні польські племена й тому землю, що замінює цей «людек» називають «Малопольщею». По їх запевненням ніякого українського народу в Польщі немає, а Українці це «кучка інтелігенції» «вархолп» й «гайдамаки», що дістають австрійські й німецькі гроші на це, щоб шприти неспокої, яких населення «Малопольщі» собі не бажає і т. д. Так переконують ляхи самих себе, своїх дітей, селян, робітників, інтелігенцію, політиків; в Галичині, в Королівстві, в Познані, на Шлеську, на Поморю; в хаті, у школі, у війську, на університеті, з проповідництвом, в часописах, в літературі, з сеймовою трибуною. Завсіди й всюди.

А який наслідок цього? Такий, що у всіх верствах і у всіх поколіннях впоюється **почуття власности на українські землі**. І з цим почуття, **обовязку боронити їх** перед зазіханням ворогів.

Який же вихід? Такий, що треба переконати **цілу ворожу суспільність**, що там, на «кресах», живе **нарід**, що є смертельним **ворогом Польщі**; що цей нарід, спокоєвіку, не був польським та, що не дасться **ніколи** спольщити; що він, **ніколи**, не погодиться на польське ярмо. Треба переконати **ворога про безвиглядність співжиття з українським поневоленим народом і про неможливість його знищення**. Ворог мусить бути пересвідчений, що він, **ніколи** й ніякими **способами**, не зможе **здусити** стремління до свободи поневоленого народу та, що саме український нарід є постійною **загрозою** у межах польської держави. Треба **ворога знеохотити до влади над поневоленим народом, зломати віру у свої сили, підкопати його самопевність та зшпичити в ньому дух заборчости**. Треба між ворожою суспільністю а своєю поставити непроходимий мур, який бачилаб **ціла** ворожа суспільність, всі її верстви, кожний її член. Коротко, треба **відділити ворожу суспільність від панної й впоїти в неї свідомість цього відділення**.

Цього, ніякою словною пропагандою, не досягнеться. Це досягнути можна **тільки терором**. До словних аргументів ніякий полік не буде прислухуватися. До терору—**всі!** Возьмім примір із визвольних змачань тих—же самих поляків. Колиб не вічні неспокої в Королівстві, повстання, розрухи, неперервний ланцюх атентатів, засудів, арештів то чи польська справа булаб голосна, хочби тільки, у самій Росії? Польський терор переконував кон-

ного москаля, що є в Росії парід, якого ні один ален не назве себе «русским», який не хоче бути під московським ярмом і піколи на нього не погодиться; що цей парід буде стало непокоїти цілу державу та порушувати світову опінію й, що величезна енергія, яка йде на його здавлення, буде гратитись марно. Все це не дало полякам користей **зараз**. Навпаки, терор тоді **шкодив** їм, бо був причиною ще більшого гнєту й переслідувань та матеріяльних втрат. Однак прийшов момент—світова війна та революція, підготовлювана «підземною Росією», і «привістийський край» став—самостійною державою: бо ціла польська суспільність **бажала** відділення від Росії, бо в Московщині прийшли до влади нові люде, що **не мали** вже почуття права власности на польські землі й вренгі, що **світова опінія** була за незалежною Польщею.

Хтож зпскав світову опінію для поневолених тоді поляків, як не передусім польські революціонери? Або, чи не завдяки російським революціонерам світ іптересувався внутрішними відносинами Росії? Чи не завдяки їм, опінія світа дивляся на Росію, як на «тюрму народів»? Чи визвольна боротьба Ірляндців не стрічалася із загальним заінтересованням і симпатіями? Чи це не можна сказати й про революційну боротьбу Філяндії? Подібних примірів маємо багато та всі вони вказують, що терористичні вчинки можуть бути могутнім засобом агітації й серед **чужих народів**. Не треба доказувати, яке велике значіння має зовнішня пропаганда, що формує світову опінію.

Чи можна дивуватися що ми, Українці, не маємо своєї держави? Ні в нас самих не було

розвинене бажання незалежності, ні в москалів, ні в поляків не було знищене почуття права власності на нашу землю, ні світова опінія не була за нами. Всі ці недостачі мусимо надолжити тепер. Мусимо змінити психіку нашої суспільности й психіку ворогів та порушити світову опінію. Терор буде не тільки нашим засобом самооборони, але й агітації; агітації, яка дійде до всіх — своїх і чужих, без огляду на це, чи хочуть вони цього, чи ні. А тоді напевно прийде день, коли непереможна воля широких мас українського народу, маючи за собою світову опінію знищить до тла, надломану вже до цього часу, заборчість ворогів. Тоді український нарід заживе вільно, у власній хаті.

За багато жертв?

За багато жертв! — кричать філістри на рогах усіх улиць, по каварнях та навіть в пресі. Десятки зломаних існувань! — нарікають тітки, вуйки, радники, професори. Не приймуть до гімназії або на університет! — плачуть батьки й матері. Легкодушність! — обурюються статечні політики, редактори й пишні «батьки народу». Знищать нас матеріально! — змальовують грізні гороскопи просвітяни і економісти.

Всі? Ні. Є теж члєсненні впїмки. Але крик, плач, нарікання й обурення замітні в цьому таборі, що звик до спокою, що перекопаний в цьому, що люде живуть на це тільки, щоб займати відповідні посади, й що здобутки дістається взаїну за «добре виховання», а не виборюється.

Цей табір — а він доволі члєснений — роздумє так: ми попали під Польщу. Польща-має військє, поліцію, гроші, а ми-бідні й пемічні. Немає проте ніякої пропорції між обома силами. Тому, Українцям треба триматись тактики лєса. Зблизатись до остаточної ціли (бо хто із Українців не бажавби Україн?!), але так щоби — Поляки про це нічого не довідалися. Просто їх змилити. Прилюдно робити одне, а по тихесеньки друге. Поляки дозволять нам на організації, дадуть нам кредити, національне життя розвинеться буйно й пишво, й Поляки не стямляться навіть,

як ми їх за чуба візьмемо й Україну збудуємо. Тільки по тпхеселько! Словом, не дравити Поляків, не давати їм аргументів у руки, що ми змагаємо до своєї держави.

Яка нечувапа нікода, що ці наші «тактики» не жили літ 250 тому назад. І Мазена не скервавивби був України, що більше, можеб були вони своєю доброю радою помогли Італійцям, Полякам, Ірляндцям і балканьским народам. Бо ці сердеги не знали цих новітніх мудроців і — кервавилися. Сотні тисяч клали в офіру волі. Правда, здобули її, але, чи не краще було їм, по реценті наших мудрців, поступати? Віда тільки, що наші мудрі за пізно вродилися. За пізно? Не так знов дуже, бо якраз в момент, щоб нас павчати. І навчають вони: що всяка революційна акція обезсилює народ, що революційна акція в нинішніх обставинах—розвою техніки—до нічого не годиться, що революційна акція потягає за собою величезне число непотрібних жертв.

Спасябі за науку. Добра вона, але не для українськпх революціонерів. Так само, як не слухали своїх таких самих «пророків» теж революціонери інших народів.

Революційна акція обезсилює нарід? Один із великпх національних вождів сказав: «Поневолений нарід обдирають з його надбань не тоді, коли він робить повстання, але тоді, як гнобитель є переконаний, що поневолений нарід не є здібний повстання підняти».

Це істина. Треба тільки вчитатися в історію, а можна лобачити, що народи, які пішли за радою своїх лже-пророків, ставали безтворчою масою, нездібною до нічого, крім пошення кайданів. Гно-

бителіж використовували період упадку й зневіри для того, щоб ще дужче їх нищити. І тільки революціонери-активісти, що їх зроджував вічний закон природи—закон життя й руху—провадили народи до нормального стану, й це дійсно; нормального, бо нормальність-це не спокій, а боротьба.

І тому українські революціонери **будуть боротися без упину, не оглядаючись на жертви, щоб запровадити нарід до його мети; а до того часу, щоб примусити ворога не нищити наших надбань не з ласки а зі страху. Шлях це тяжкий, але одинокий.**

Не дамо ради? Техніка? А чим не стоїть вона до диспозиції й повелення? Пропорція сил між обома сторонами була й буде. А чим не безпечною стає техніка **супроти абсолютної волі мільонів визволитись за всяку ціну?** Ми кажемо — так! І тому техніка нас не перестрашує й нашого походу до волі не зупиняє.

Алеж стільки жертв! — Молодих, найкращих, найбільше надійних?! А це говорять «батьки народу» мало не при кожному арештованому зокрема. **Жертв ніколи ще не було за багато у нас.** Як приведемо в пам'ять ті сотні тисяч жертв у других народів, що ними вони вистелювали шлях до визволення, то сором нам стане і ніяково. І приходять застанова: надто великими любимцями долі хотілиб ми бути, щоб, при таких скромних жертвах, здобути найцінніше і найдорожче — державу. Скажете—лягло сто тисяч! **Мало!** Сотні по тюрмах валяються! **Мало!** Всього мало, бо на їх кістках і муках ще не виріс буяний цвіт волі. А воля-це такий дивний цвіт, що жадає цюною людської крові, людських мук. Вона все спрагнена. І тільки

на них вона виростає і нишається розкішним почуванням.

Тому не переконують нас — ні плач матерей над долею дитини, що їй суджено життя мученика за ідею. Не переконус нас голос обурення «батьків народу», бо з них промовляє не життєвий досвід, а туга за спокоєм. Не переконує нас змальований вічно брак рівноваги сил, бо ми віримо в сили молодій нації, що зірвалась до лету, до волі.

Ніхто й ніщо не здержить нас на нашому революційному шляхові. Ми йдемо вперед і закликаємо до нас усіх, у кого кров ще кружляє, у кого серце бється і в кого, крім самолюб'я, живе ще любов вищого рода—любов до батьківщини.

II. ЧАСТИНА.

В с т у п.

Усім нам відомо, що нашу мету — Незалежну, Зєднану Національну Державу, не зможемо добути без боротьби, бо ні один з окупантів не віддасть нам добровільно наших богатих земель.

Тож не треба й дивуватися, коли на згадку про майбутню рішучу боротьбу вириває питання: яким робом ми, гноблений народ, маємо боротися? Кожний бачить, як сильно зоружуються вороги української незалежності та як запонадливо дбають про наймодерніші роди зброї (єкоростріли, літаки, газ і всі інші модерні воєнні середники), щоб ужити їх в боротьбі також і проти нас безборонних.

Нині подаємо ряд статей, що дають відповідь на це питання. В них представлені різні способи боротьби, що їх приміювали доси поодинокі народи в оружних змаганнях, та ці способи, що їх будуть могли примістити поневолені народи, зокрема український в **будучій** війні, коли то вороги будуть уживати найновіших технічних здобутків.

Слід вже тут зазначити, що побіч **оружної** сили, що її мають у будучині організувати революціонер-повстанці, не менше буде мати значіння т. зв. **боротьба без зброї**, в якій можуть і повинні взяти участь широкі кола населення.

Для загалу суспільства повинні обов'язувати отсі головні заповіді:

I. Не роби нічого такого, що ворогові могло б принести якунебудь користь.

II. Роби завідні і на кожному кроці та місці це все, що наносить ворогові шкоду.

Якщо кожний муніппа, кожна жінка, кожна дитина і старик мали б ці заповіді стало на увазі, тоді ворог мусів би потрапляти на сильний мур відпору, якого не зміг би розбити. Від дрібничок буденного життя поодинокого Українця аж до діяльності громад чи інших вищих груп включно, все повинно бути підпорядковане повищим заповітам, що мають на цілі: нищити наїздників наших земель всіма доступними нам способами.

С а б о т а ж і .

Останні воєнні досвіди виказали, що всі народи, що вели війну, старалися протиставити собі не тільки озброєні військові сили, але також і такі, що далеко поза боєвою лінією, в запілля ворога, старалися використати помічні засоби, що противникові для ведення війни, були необхідні.

Цей спосіб боротьби, називається саботажем і є французького походження. Він полягає на використанні телефонів і телеграфів, залізничних об'єктів, моторів, фабричних заводень, мостів, до підпалювання магазинів і знищення средств поживи включно. Ці вчинки може перевести й неозброєний чоловік ба навіть діти, жінки й старці й це при допомозі дуже простих технічних средств.

Цікаво буде пізнати, як французи покористувалися саботажем в часі війни.

Для ведення саботажів проти центральних держав, зокремаж проти Німеччини, зорганізувало французьке командування окрему централю саботажів, якої співробітниками були старшини генеральної булави, інженери, техніки й сапери, як рівнож і такі люде, що знали гаразд внутрішні відносини в Німеччині. Ця централю працювала в дуже тісному контакті з одного боку з оперативним відділом генеральної булави, з другогож боку із розвідочним відділом, який подавав їй відомости про відносини ворога, опис усіх об'єктів, що їх треба було

знищити й даліше відомості про можливості звязку централі із цими людьми, що були в заціллю ворога й які могли віддати централі якінебудь користі.

Саботажі, що їх початково переводили французи можна поділити на дві головні групи:

1) на саботажі, що їх виконувано в заціллю **Німеччини** й 2) на такі, що їх можна було переводити при використанню **терену неутральних держав**.

Коли ходить о перші, то годі точно ствердити, оскільки французька централія послугоувалася при них і Німцями. Немає однак сумніву, що до деяких саботажевих актів як ушкодження машини, штрайки то що, зміла вона зручно, при допомозі грошевих засобів, використати навіть і Німців.

Відносно других, то такі виконували окремі агенти, що забезпечені в документи неутральних держав, як Швайцарії, Нідерландів, Данії, й використовуючи спільність границь цих держав з Німеччиною, піщли всі ці німецькі обекти, що находилися недалеко спільних границь. Що такі саботажі мали місце, доказують спроби нищення мостів на Репі (для унеможливлення правильного пересування німецьких військ на західному фронті), спроби нищення бальонових гапгарів у Фрідріхсгаген над Боденським озером, як рівнож спроби нищення середників поживи, що йшли до Німеччини із неутральних держав.

Згодом централія вважала за відповідне, zorganizувати для Німеччини окрему саботажову організацію з притягненням до неї французьких полонених. Використовуючи цю обставину, що французькі полонені не сиділи тільки в таборах, але були заняті при пільних роботах, в промислових

заведеннях. в магазинах і т. п. старалася французька централь, в тісному порозумінні з відділом розвідки, ствердити в першу чергу, де знаходяться французькі полонені й що вони роблять. В цій цілі пересилано через нейтральну державу і Червоний Хрест, листи полоненим. Перші листи були пічим незамітні й зводилися до домагання, описати умовниц, серед яких полонені живуть, що роблять і т. п. Після одержання відповідей, могла французька централь зорієнтуватися, що даний полонений може виконати, яких средств він може вжити для знищення даного об'єкту і які треба йому такі переслати.

Наводимо для прикладу одного листа, що являється першою спробою увійти із полоненим у зв'язок:

«Дорогий Друже! Після могої приїзду мав я нагоду говорити з одним французом, що має за завдання призначувати як найбільше відомостей. (Ви розумієте мене!). Він просив мене підшукати йому кореспондента що дописував би дещо із табору. Я подумав про Вас. Я знаю, що у Вас є деякі певні й розумні товариші, що не тільки для розради, але й з обов'язку, радо згодяться співпрацювати. Пишіть про настрій війська, населення та взагалі про всі найдрібніші спостереження, навіть підрядного значіння. Пишіть що, робите, що роблять Ваші товариші. Пишіть симпатичним чорнилом. Свої відомости пересилатиму Вам в консервових коробках.

На випадок, коли не зможу Вам переслати пакета із консервами, тоді перешлю Вам листа об'явного змісту. Лист цей одначе мати-

ме особливий знак (загнутий ріг або легко надрізаний), якого значіння, на основі пересланої Вам формулки, відгадаєте.

Кожна поштова посылка буде мати коробку. Перепієка буде захована в нітованій коробці. Одержите рівнож порошок (чорнило!) Що торкається «викликувача», необхідного для відчитання симпатичного листа, то перепіємо Вам рівнож. Листи після прочитання паліть!»

Дальні інструкції мали вже точніщі вказівки та навіть пересилано полонепим в кдунках деякі оредетва необхідні при виконуванню саботажів. Це унагляднене в слідуючій інструкції.

«Адреси, що я їх Вам передав, уживайте на переміну. Шукайте знайомих у відділах цензурн листів. Коли хочете, то можу Вам переслати підроблену печатку таборового цензурного відділу. Дбайте за це, щоб мати в таборі між полоненими вплив, бо для приєпішення рознаду Німеччини, вони всі будуть дуже потрібні. Працю в організації муспте вважати як службу, обовязок, що Вам і пншим певним Французам приділено. Старайтеся пищити зелізнпчі двірці, військові склади, державні будинки й военні фабрики. Вибрайте до цього тільки рішучих і обережних людей. Подайте полосу, в якій хочете працювати. Я вже перешлю Вам все, що до цього потрібне».

Колп в дотеперішній організационній стадії шукала централя звязків із поодинокими особами й доручувала їм творити групи, то опісля плян

акції вимагав, поставлення справл саботажів на ширшу базу.

Слідуючий лист містить наказ, що **ножний французький полонений** мусить співпрацювати в акції саботажів проти Німеччини.

«Кожний полонений мусить одержати відповідні накази й вказівки. Кожний наказ повинен він виконати з думкою, що він Француз і що через сповнення наказу причинюється він до побіди. Ці, що працюють на рілі можуть легко виконати різні саботажі й не звернуть на себе навіть тієї підозріцня (поливати сірчаным квасом картофлю й в цей спосіб нищити зародки, виколювати очка в картоплях ножем або тріскою; впрочім до цього може Вам переслати малі окремі апарати). Не забувати, що лпхі жннва є стільки варта, що програний бій. Повідоміть чп потрібний Вам матеріял для підпалів і настильки із заразками для худоби. Приладдя для підпалів цим догідні, що після 3—5 годпш щойно спричинюють пожежу. Підндати їх можна також і в залізничпх поїздах. Мусите довести до цього, щоб усі сільські господарства, де працюють наші полонені, пішли з димом. Не омннайтеніякої нагоди, що дає Вам змогу шкочити ворогові. Це буде бичем Божим для вогора. Памятайте, що працюєте для Батьківщини!»

Такі інструкції розспала централя до всіх таборів і на всі місця, де були французькі полонені. Можна собі предстанити цю сіль, що її французька централя ростягнула по цілій Німеччині й як великі шкоди повстали для Німеччини з боку

цих, що—як здавалося — не брали вже активної участі в боротьбі. Але не тільки в заїзлю території Німеччина зприводу саботажів. Рівнож і в **прифронтовій** полосі, зокремаж на **окупованому** цією французькому й бельгійському терені, довелоя Німеччині стрінутися із цілим рядом саботажів. Тут співирацювали в акції саботажів проти Німеччини жінки, діти, старці, зокремаж патріотичне духовенство. Загалньо відомі бельгійські **франктірери**, що зорганізовані в поодинокі відділи й виряджені в зброю нападали на задні німецької армії тоді, коли акція саботажів не вгасала ні на хвилину. Нищено средства комунікації в цей спосіб, що поєнено піском оси локотив і вагонів, сиано цукор до бочок із бензиною, чим припинювано правльнвий рух автомобілів і літаків, підпалювано полеві магазини то що. Цю саботажову акцію організували окремі мужі довіря. В окремих летючках накликували населення до участі в саботажовій акції й розділювали необхідні средства для саботажів. Це унаглядное слідуючий заклик:

«Хочете помогти союзникам прогнати ворога? Тоді возьміть цей клунок, відкрийте його в хаті й зробіть все точно так, як сказано в поученню. Через виконання цього, що є у вказівках, сповнете свій обовязок як патріот і допоможете до побіди над ворогом. Хай живе Франція! Хай живе Бельгія! Хай живуть союзники!»

В таких клунках були інструкції й средства необхідні для виконання саботажів.

Французьке командування шкільно не згадувало в офіціальних звідомленнях про висліди акції саботажів, бо ходило о це, щоб держати ворога

в невідомості їй уможливлювати саботажістам дальшу роботу, що їх повна посвята й небезпеки діяльності нічим не уступала перед завданнями жовнів на фронті, а навпаки ці завдання переростали.

Приклад Французів і Бельгійців учить, що національно усвідомлений і перенятий бажанням боротьби проти займанця народ, може із великим успіхом вести проти ворога й «боротьбу без зброї.» Тому ця боротьба без зброї, чи саботажі відіграватимуть у кожній війні дуже велику роль. З другого боку саботажі є й будуть головним засобом боротьби цих усіх поневолених народів, що в слушний час схочуть здобути волю.

Партизантка.

Основна різниця між саботажниками а партизанською лежить в цьому, що саботажі переводяться навіть неозброєними особами а партизантку ведуть сильніші й слабші озброєні відділи.

В найновішій історії подибуємо партизантку із часу везвольної боротьби Ріфенів, що заселяють гористу країну північно-західної Африки. Ця боротьба (хотий у відкритім бою, вийшли із неї побідниками Французи й Іспанці) ще не покінчена та триває дальше й годі ще предбачити її остаточний вислід.

Що перший відкритий бій покінчиться побідою Французів і Іспанців, було до предвидження бож забезпечені в найновіці здобутки сучасної воєнної техніки, як танки, літаки та трійліпві газп, мусіли французькі й іспанські війська мати матеріальну перевагу. Вони, приймаючи, як оперативну тактику, лінію **стійного укріплення**, обсажену сильними відділами, скорострілами та гарматами й вповуючи вперед рухомі кольопп, вдирался в певний **район** і його здобувалп. Рівночасно із військовою акцією, вели Французи й Іспанці політично-пропагандивну працю, що полягала на цьому, щоб серед племен берберийської високорівні, внести **роздор** і непорозуміння.

Не будемо вдаватися в подробиці воєнних подій а патомієть розглянемо, бодай у головних

парпсах, організацію збройної сили Ріфенів та їх спосіб ведення боротьби, особливо в цьому часі, коли на чолі ріфенського збройного руху, станув **Абдель-Крім**.

Воєнні операції переподив власний генеральний штаб, на якого чолі стояв брат Абдель-Кріма, Сіді Могамед. Старшини й підстаршини **одержали вишкіл у французькій армії й брали участь у світовій війні в колоніальних французьких військах**. Крім цього, вже й підчас війни, вишколював Абдель-Крім старшини і підстаршини **за кордоном**, як п. пр. в Аргентині, особливо в летунстві. Кошти вишколу покривали ріфенські емігранти, що займалися в Аргентині торгівлею.

Одним із найважливіших питань, для Ріфенів, було постачання військового матеріялу й амуніції. Не зважаючи на чутки, по яким мали Ріфени закуповувати частину воєнних матеріялів в Англії, всеж такп, львина частина цих матеріялів була французького й еспанського походження, що їх Ріфени **будь здобували, в часі нападів на ворожі магазини й транспорти, будьто купували за гроші, від жовнірів ворожих армій**. Гроші здобували рівнож шляхом нападів на ворожі воєнні касп. В цей також спосіб, приходили Ріфени в посідання літаків, автомобілів та артилерії.

Ядро, приблизно четвертину, всьої ріфенської армії **творили сталі, по всій країні розкинені, війсьнові відділи, що були на повному удержанні та складалися із вишколених у всіх родах зброї та найновіщої воєнної техніки людей**. Вони були дуже добрими стрільцями, хоробрими бовівками та визнавалися дуже добре в терені. Це були ударні відділи ріфенської армії. Коли треба було перевести

яку акцію, на певному відтинкові, то тоді доповнювано відділи даного відтинка **нерегулярними** частиннами ріжних племен.

Надзвичайно гарно був поставлений у Ріфенів зв'язок і розвідка так, що Абдель-Крім і команди поодиноких відділів були кожночасно, точно, поінформовані про всі рухи ворогів. Це уможливило їм виконувати **наглі напади** на ворога та здобувати значні військові матеріяли. Великою прикметою ріфенських військ була їх надзвичайна **рухливість**, що треба приписати їх партизанському способу ведення війни. Партизанські групи, в силі 5—100 людей, **переховувалися в лісах, ярах та вертепах** часто також навіть у селах і, використовуючи кожну нагоду, нападали на ворожі сторожі, відділи й транспорти, чим стало непокоїти ворога та підірвали його боєздатність. Часто перекрадалися такі партизанські відділи на ворожі задні, нищили телефонічний і телеграфічний зв'язок, вносили в заплля ворога переполох та прудневолювали ворогів стягати, із укріпленої лінії, значні навіть сили для береження заплля й часто навіть стягати фронт. Протиставитися, чи протиділати такому способу боротьби є дуже тяжко, особливо модерно озброєній армії. Боротися із невидимим ворогом, що **розбитий на малі відділи**, творить найжесточіший ланцюг засідок, із яких випрає невмолпа смерть, не легко. І хто знає, яку фазу прийняли війна Французів і Еспанців проти Ріфенів, якщо ці перші булиб не вхопилися жорстоких средств боротьби, трилітвих газів і легуницьких бомб, що ними нищили безпощадно села, затроювали воду та худобу. Та, хоч цим способом, **регулярні** війська прудневолили Ріфенів до капітуляції

в відкритім бою, всеж не пацифікували країни, якої від цілпх століть, не вдалося ніякій державі, дійсно й остаточно підбити й поневолити. Бо, не зважаючи на великі невдачі та наслідки першої паніки, війна підїздова, нерегулярними відділами, ведеться далше, хоч і не із такою сплюю, як давніше; навчені досвідом, Ріфени ховаються в лісах і горах, де не загрожують їм літаки, оперують дуже рухливими, маленькими відділами, проти яких не можна ужити артилерії ні газових бомб, а що більше, проти яких навіть машиннові кріси не приносять великих успіхів.

Із досвідів виходить, що партизантна, як спосіб війни поповолоного народу, має велике значіння, оскільки є для неї пригожі умовини, зокрема відповідний терен. Щоб навіть малими узброєними силами нанести ворогові великі втрати, потрібно, щоб загальна партизантська акція виходила із одного центра. Цей центр, чи штаб видас, на основі впроблених плянів, точні вказівки поодиноким партизантським відділам. Щоб даний центр міг, як слід орієнтуватися в загальній акції, повинен мати добре поставлений звязок і розвідку.

Організація партизантських відділів може бути різна. Дуже часто малі групи, в силі 5—10, добре узброєних і зорієнтованих в терені людей, можуть досягнути краці успіху, ніж спльні, тяжко рухливі відділи. Узброєння повинно бути легке й вигідне. Міродатним для цього, як і для поодиноких операцій є терен. Найбільше пригожим тереном для партизантки є лісисте узгір'я, чи гористий край. Ядро партизантки творять малі боеві відділи, що одержали військовий вишкіл, поповнююачі в разі

потреби й невипинокеними людьми. Зброю обов'язково треба **здобути** на ворогові.

Подібно, як саботажі, так і партизантка мають у визвольній боротьбі, що її веде поневолений народ, дуже велике значіння. Там, де можна піщити ворожий промисл, склади воєнних матеріялів, магазини то що, треба до цього вжити саботажів і рівночасно при відповідних умовах партизантською акцією непокоїти ворога й в'язати малпма узброєними відділами навіть більші ворожі сили. Треба дальше мати на увазі, що так саботажі, як і партизантка є **частинами**, а то й **початковою стадією** цієї рiшннющої боротьби поневоленого народа за волю, в котрій, не тільки поодинкі особи й малі відділи, але цілий нарід бере за зброю, і стає до останньої й рiшннющої розправи із своїми гнобителями.

Війна імпровізованими військами.

Під поняттям імпровізованих військ розуміти треба більші військові одиниці, що їх організується коротко перед або підчас війни у великім поспіху, без належного вшкolenня, озброєння, умундуровання, без відповідних фахових старшин і підстаршин і в такому стані кидається на фронт. Вони відрізняються від партизанських відділів тим, що не уявляють собою малих, незалежних груп, які по більшій частині ведуть боротьбу на власну руку, а тільки так організацією, як і способом ведення боротьби подаються на правильні військові частини. Імпровізовані війська мають свій командний склад, вищі й нижчі відділи (як курії, полки, дивізії і т. д.), власний обоз і згодом, в міру поширення воєнних операцій, розпоряджають теж і власним зорганізованим запліллям. Різняться однак від правильних військ головним тим, що коли ці останні спираються на постійній армії мирних часів, доповнюваній в часі війни змобілізованими частинами зложеними із вшкolenених вже в часі мира людей, то імпровізовані війська складаються, головним чином, в початках, із лиховишкolenених і недостатньо озброєних добровольців. При цьому більшість командантів не має повного й основного військового знання: вкінці все, що для адміністрації необхідне, мусять бути

на скору руку «із нічого» зорганізоване й зроблене. І в цьому саме, лежить деяка схожість імпровізованих військ із партизанськими відділами.

Чисельно слабші поневолені народи можуть вести визвольну боротьбу при допомозі саботажних гуртків і партизанських відділів. Натомість більші народи поневолені, вже в самих початках визвольної боротьби, ставити імпровізовані війська й це в такій силі, що відповідає боєвому просторові.

Прикладом примінення імпровізованих військ є визвольна боротьба англійських колоній Північної Америки, що утворили були вільний союз держав, з Англією, в рр. 1775—1783. Після виходу війни, стояли проти себе з одного боку розкинені по цілому краю англійські гарнізони, що розпоряджали добре, як на ці часті, виниклими й озброєними правильними військами поповнюваними по системі загального ополчення, а з другого боку озброєні ватаги (партизанські відділи), без одноцільного командування, що на власну руку нападали на англійські позиції та укріплення. І хочай в часі цієї партизантєв, могли Американці похвалитися деякими принагідними успіхами, то всеж не могли освободити цілої країни від Англіїців і здобути незалежності.

Американські бєєвики були, вправді, дуже хоробрі й вправлені в боях проти Індіян, але недоставало їм внутрішньої організації, одпочільного військового виряду і. т. д., і тому, не могли мати переваги над правильними англійськими військами. Щойно весною 1775 р. рішив американський політичний провід, т. зв. Конгрес, поставити на чолі американської збройної сили славного опісля пол-

ководця й державного мужа Джоржа Уошингтона й наділав його повноваженнями для переведення організації континентальної армії, не обмеженої до оборони поодиноких союзних держав, але території цілого союзу. Бо до цього часу, не було союзної армії, лише кожна союзна держава поспішно організувала самостійні військові відділи, під назвою міліції. Континентальна армія мала складатися із добровольців, з однорічним терміном служби, якої сила у війні досягала коло 30,000 людей. Побіч континентальної армії, мала бути уживана у війні, час від часу, до різних тактичних завдань і міліція поодиноких держав, чи то в залуці із континентальною армією, чи самостійно виконуючи певні доручення. Отже рівночасно з поповнюванням міліції, переведено організацію континентальної армії. Передусім занявся Уошингтон організацією штабу, що мав переводити одноцільно операції всіх американських військ проти Англіїців. Вневдовзі переконався він одначе, що так штаб, як і вищі команданти, не зважаючи на їх особисті прикмети, не могли дорівнювати англійському штабові. Щоб цьому зарадити рішився Уошингтон притягнути чужих старшин, як інструкторів, для молоді американської армії. З цих чужих старших вставилися під час дальшої війни, пруський генерал Штойбен і французький генерал Ляфает.

Найбільші труднощі були в початках війни. Абстрагуючи від того, що давалася відчувати недостача вишколених провідників, інструкцій, озброєння, установа для заосмотрення армії і її адміністрування, головні труднощі лежали в цьому, що імпровізовава частина даної області (міліція) вправді готова була боронити з посвятою, й тому

уснішию, свою тіснійшу батьківщину, однак не дозволяла перекидати себе на інші боєві відтинки, що було легше переводити з відділами континентальної армії. Оліаче й континентальна армія, яка стояла, що до боєвої вартости, далеко нище від міліції, то однак не становила вповні суцільного тіла, бо складалася з добровольчих відділів, звербованих в поодиноких державах, і тому, не рідко, проявлявся в різних її частинах своєрідний провінціоналізм! Із цим провінціоналізмом, доводилося командуванню зводити затижну боротьбу. Крім цього часті непорозуміння із иншими командантами, що не хотіли підчинятися вказівкам найвищого командування, перехрещували, дуже часто, оперативні пляни Уоннінгтона. До цього в часі тяжкої зпмп, приходило до масової дезерції (деякі частини тратили до двох третин свого складу) так, що треба було поповнювати, па весну, проріджені ряди новими невиншкеленими людьми. Тільки завдяки особистій енергії Уоннінгтона та безпорадності англійського командування, вдалося створити із хаосу оружних сил перших років придатну армію що в пізнійших роках, дуже часто, перемагала правильні й добре зорганізовані англійські війська. До цих успіхів дійшли вони шляхом карности й одноцільної акції, зосередженої в руках головного командування, що давало можливість переводити оперативні пляни. Поліпшенню внутрішніх відносин, в амерпканських військах, треба завдячувати рівнож факт, що инні держави, зокремаж Франція, uznали Американців воюючою стороною й вступили навіть війною проти Англії, що у великій мірі причинилося до побіди американських військ.

На основі досвідів америкашської визвольної боротьби, що торкаються організування та вжиття імпровізованих військ можемо прийти до слідуючих заключень:

Великий парід, що бореться за своє взволення, буде вже в початках збройної боротьби, поневолений зібрати та зорганізувати у **військові імпровізовані частини** всі рознорознені саботажні групи й партизанські відділи, що в початках, без ніякого пляну й так сказатиб, на власну руку, воюють проти ворога. Для переведення цього є копечне, перодусім, створити одно **головне командовання** (штаб). Цей штаб не повинен складатися тільки із одушевлених дилетантів, але в цьому мусять бути також **військово вишколені фахівці**, інакше, й при найбільшій відвазі й зусиллях військ, не можна буде досягнути тривких успіхів. Головне командовання пазначає опісля **начальників** поодиноких військових відділів, як рівнож пазначає **ролю цих відділів у самій війні**. Уже із цього видно, як дуже потрібний є для поневоленого народу **військовий самовишкіл**, щоб на випадок війни, мати більшу кількість військово підготовлених провідників.

Слаба сторінка імпровізованого війська, в початках його творення, є мала карність, педостача вишкоду та педостаточне озброєння. І тут рівнож впаказується потреба добрих провідників, що зумілиб особлестим знанням і енергією ці педостачі усунути.

Перший успіх або невдача в бою мають рішаючий вплив на босздатність та майтбутню ролю імпровізованих військ. Тому провід повинен доло-

жити всіх старань, щоб забезпечити собі перші успіхи.

Переглядаючи завдання, зв'язані із організуванням імпровізованих військ, треба сказати, що вже в часі мира мусять бути пороблені всі ці приготування, що улекують, на випадок повстання, творення імпровізованих військ. Внутрішню одноцілість і національно свідомий та дисциплінований нарід представляє для цієї цілі далеко відповіднійший елемент, ніж внутрішню розбитий та несвідомий своїх завдань. При цьому не треба на одно забувати, саме на це, що хотий можна, в скорому часі, виставити імпровізовані відділи, але ніколи не можна «імпровізувати» проводу, тоді коли не має старшин із попереднім військовим утворенням. Тому треба звернути увагу заздалегідь на підготовку достаточної кількості військово утворених провідників.

Дуже тяжке завдання приходить з цією хвилиною, коли перші повстанчі відділи треба перемінити в імпровізоване військо. В тому випадкові є необхідна не тільки добра воля кожного поодинокого воїна, але є потрібна, й співпраця між політичним і військовим проводом, як рівнож енергія останнього, щоб в коріні здусити непослух, «атаманію», дезерцію і т. д.

Коли чинність саботажних і партизанських відділів є початковою стадією визвольної акції, то чинність імпровізованих військ творить головну її стадію, та її успіхи чи, невдачі рішають, по найбільшій частині, долю народу, що бореться за волю. Це впрочім бачили ми в нашій власній історії перед десяти роками.

Л Е Г І О Н И.

В часі змагань поневоленого народу за волю, звичайно найбільш національно свідомі елементи, й тому переслідвані ворожою владою, є приневолені покидати рідну землю й втікати на чужину. Любов до батьківщини, як рівнож вроджена енергія не дозволяє їм, й на чужині, заложити руки, а навпаки змушує їх і на даліше брати участь у визвольних змаганнях свого народу. В часі миру вони обмежуються до підтримки національного руху через пропаганду на міжнародньому полі, заступництво перед чужими народами та забезпечення матеріяльних засобів і т. д. За те в часі війни мають вони можливість взяти активну участь у збройній боротьбі, через творення військових відділів.

Ця активна праця на чужині зяма, особливо, в поляків. Майже у всіх війнах, що їх вели, в останніх двох століттях, Росія, Німеччина та Австрія, подибуємо, по стороні ворогів згаданих держав, польських добровольців (Легіони). Сила їх є різна: бо часто ходить тільки о це, щоб зазначити, що польський нарід не зрезигнував із своїх стремлень до незалежності. Так отже стрічаємо по французькій стороні, ще за часів наполеонських воєн, проти т. зв. союзників (Росії, Німеччини й Австрії) польський легіон; в кримській війні бачимо поляків по турецькій стороні проти Росії; в часі

російсько-японської війни шукає Пілеудський, тоді провідник Польської Військової Організації, зв'язок із Японцями, проти Росії; він рівнож в часі світової війни творить свої легіони по австрійській стороні.

Світова війна, що принесла відродження ріжним недержавним народам, дає багато примірів на це, як поневолені нації творили на чужині свої військові відділи що мали стати основою будучої національної армії.

Пілеудський творив легіони по стороні центральних держав, отже проти Росії; його слідами пішли півні польські патріоти, які творили подібні військові відділи, особливо у Франції й Америкі, проти центральних держав. Якій рішачий вплив мали ці легіони на дальший розвиток подій у своїй батьківщині, пізнали ми на своїй шкірі. Без помочі, добре узброєних, відділів Галера, зорганізованих у Франції, не моглиб були війська, утворені на польській території, самі, оборонити Варшаву, виперти Українську Галицьку Армію за Збруч та обсадити Східну Галичину.

Чеські легіони, що їх організовано в часі світової війни у Франції, Росії та Італії, складался в Росії, по найбільшій частині, із бувших воєнків австрійської армії, дезертирів, що переформовувался на території Росії в національні чеські відділи, тоді коли на території Франції дали початок до утворення там легіонів чеські політичні емігранти, головню чеська еміграція в Америці. Без існування цих легіонів, що наприкінці представляли поважну військову силу, не булоб вдалося Чехам, сейчас після перевороту, обсадити Судетів, та закінчити побідно війну, з одного боку, на Словаччині й на

Підкарпатській Україні, проти Мадярщини, з другого боку в Тешинському Плезьку, проти Польщі.

Рівнож сьогоднішня фінляндська армія пайшла свій початок у військових відділах, зорганізованих за границями Фінляндії. Ще перед світовою війною вивтікало багато фінляндських патріотів, передусім молодих студентів, до Німеччини, з приводу переслідувань московської влади. У своєму непереможному бажанні виступити отверто із зброєю в руці проти московського гнобителя, добилися вони цього, що пімецька військова команда утворила окремий фінляндський стрілецький баталіон, який брав участь у боях на східному фронті. Після розпаду Росії, цей баталіон очистив рідну землю від большевиків та став основою національно-державної фінляндської армії, якої старшинський корпус був вишколений на чужині, саме в згаданому стрілецькому баталіоні.

І в історії нашого народу, за останні роки, стрічаємося з утворенням легіонів («Українські Січові Стрільці») по стороні Австрії, проти Росії. Хоч їм не довелося зіграти такої ролі, як згаданим вже чеським, польським і фінляндським легіонам (завязок і основа пізнішої національно-державної армії), всеж таки їх значіння у визвольній боротьбі українського народу, й це по обох боках Збруча, було дуже велике і вони залпили для майбутності найліпшу традицію.

Із наведених примірів видно, що поневолений нарід, що вступає до отвертої, збройної боротьби із національним ворогом, повинен, не тільки, на рідній території організувати саботажні й партизанські відділи та імпровізовані війська, але старатися творити військові відділи на території

чужих держав, що ставляються прихильно до його вивольних змагань. Такі відділи мали б складатися, так з людей, які ще перед війною покинули рідну землю, як із цих, що вже в часі війни втікали із ворожого війська, покинувши фронт, з ціллю взяти участь у організації вимріяної ними національної армії.

Боева вартість таких відділів залежить від вишколення й озброєння, від відповідних провідників і т. д. При всіх цих справах політичні відносини мають першорядне значіння. Прим. інтензивна політична праця Чехів, звязана із творенням чеських легіонів, по стороні антант, привела до цього, що Чехословацька була узнана, в часі світової війни, як воююча сторона й це в часі, коли сама територія Чех була ще в посіданні австро-угорської монархії.

Далеко однак важпійше, чим боева вартість легіонів, є їх моральне значіння. Їх існування підбадьорус та підносить духа в батьківщині, де часто в початках війни, неможливо зорганізувати хочби малі військові відділи й тому треба обмежитися на саботажній акції. Їх існування не лишається без впливу й на вояків, що поневолі опинилися у ворожому війську: вони скоро переконаються, що їх місце не в рядах національного ворога, а в легіонах, як завязку національної армії.

Завдання організувати національні легіони припадає не тільки політичній еміґрації. Це є також завданням звичайної еміґрації, заокеанської, що живе в спокійних і безпечних умовах. Вона має можливість, ще в часі мира, образувати молодь у воєнному ділі, творити військові організації, що стали б, в пізнішому часі, основою легі-

онів. При добрій волі й відповідній енергії, легше перевести підготовку легіонів на еміграції, ніж підготувати й вести боротьбу підпольній, тайній організації, в краю. Через військову **самовишкільну** акцію, можна підготувати кадри **провідників**, зповаж у **військових організаціях і товариствах** зорганізувати маси. Ірландська еміграція в Америці служить на це неабияким приміром. Вона не тільки підштрала морально й матеріально визвольні змагання в батьківщині, але й творила військові відділи, якими поповнювала ряди активних учасників в краю, в боротьбі проти ворога.

Наприкінці, не від речі буде зазначити, що існування зорганізованої військової сили на чужині є для світа найбільше переконуючим доказом державницьких стремлінь поневоленого народу.

Армія а революція.

Мабуть, вже ніхто серед нашої суспільности не вірить, щоби ми могли легальним шляхом та дипломатичними потами, здобути назад нашу власну державу. Після довгої неволі, повстала наша держава, серед гуку гармат та скорострілів і нашу державу втратили ми також, в першу чергу, зприводу збройної перемоги наших ворогів над нами. Мусимо здати собі з цього сираву, що нашу державу здобути зможемо знову тільки оружною розправою зі всіма нашимп займанцями, що, також тільки фізичною силою, а не ніякими пиянимп заходами, закріпили свій неправий стан посідання над нами. Цю знов збройну силу може нам створити революційний здвиг нашого парода, як слід нами підготований і переведений в слухний час.

Ніхто одначе не сумнівається, що успіх нашого діла залежатиме, не тільки від творення власної сили, але також від цього, яку силу протиставити будуть нам наші вороги. Тим самим, мусимо теж слідкувати за зростом ворожої сили, пізнавати її докладно, та нищити її, й це не тільки підчас нашого здвигу, але ще перед ним, коли ще до цього здвигу не прийшло. Кожна держава і кожна влада, як відомо, спирається в першу чергу, на свою збройну силу й так само ціла займанщицька влада, на всіх українських землях, дер-

житися тепер на скорострілах і багнетах своїх військ.

Історія революційних рухів виказує, що їх успішне переведення залежне в першу чергу від становища війська. Якщоб колись щиро віддали цареві полки, не перейшли до тимчасового уряду, ледва чи вдалосяби було Керенському, й опісля Ленінові стати нанами ситуації. Також у світовій війні, мали ми наглядний доказ, яке значіння має армія сильна духом і добре зорганізована, а зрєвольтована армія. І тому так у війні, як вже десятиліт перед війною, звертав кожний ворог свою цільну увагу на армію у свого противника та старався всіми способами цю армію розложити. Так само й в Росії, вже довгі літа перед вибухом революції, всі революційні партії та кола старалися поширити свою пропаганду на армію, й видавали спеціальні брошурки й книжки пропагандивного змісту. Енгельс, вже в році 1848 в своєму революційному закликові до німецьких робітників, вшвав, звернути пильну увагу на армію й розбивати її зорганізованість.

Першим і засадничим правилом повинно бути для революціонера це, щоби він не надто захоплювався ілюзіями, не перецінював своїх власних сил а не доцінював сил противника. Вигляди на успіх повстання, повинні бути оцінювані тверезо спокійно і холоднокровно. Не улягає найменшому сумнівові, що правительство в боротьбі, має цілий ряд средств що їх революціонерам не достав. В руках влади входить комунікаційні шляхи, пошта, телеграфи, телефони й що найголовніше, армія, що її вона зможе в кожний момент змобілізувати, щоби нею здавити всяке повстання.

І тому праця в армії, з ціллю здеморалізувати розложити і спаралізувати її силу, як зорганізованої одиниці, являється не тільки бажаною, але навіть konieczною. І можливість праці на тій ділянці є все що раз більша.

Минув уже той час, коли до війська брали людей на десятки літ, коли армія тим самим була відірвана від прочого світа й творила зовсім окрему касту, сліпо віддану можновладцеві. Скорочення військової служби мусіло наступити, щоби вишколити у військовому ділі, як найшпрші кола населення й мати готові кадри для модерної армії. Через це, армія перестала бути окремою кастою й оплою факту мусіла прийняти в свої ряди ріжнородний елемент, більше або менше податливий для всякої пропаганди. Зі зростом свідомості, входять щораз частійше в ряди армії люде, овіяні, або національним духом, або розагітовані соціяльними кличамп, що є все для кожної держави вельми небезпечним. Ці елементи можуть, непомітно, ширити в армії атмосферу невдоволення й підготовляти почву до всіх, даній державі, ворожих вчянків. При цьому, треба звернути увагу ще на одну обставину. Село дає все найбільшу кількість рекрута й тому звідси треба вже розпочинати розкладову пропаганду проти даної держави. Не легко добитися до душіної казарми, опутаної сітями пильного слідкування і дисципліни, із розкладовими, революційними кличами, якщо ті рекрути, не будуть відповідно підготовані, вже перед приходом до війська. Через відповідну пропаганду серед новобраців, праця в самих казармах піде о много легше. Також тяжка обстановка жовнірського життя, цей острій режим, під яким стоїть жовнір, накопичу-

ють в казармі велику скількість озлоблення й невдоволення. І тим невдоволенням, буде міг зручний агітатор як слід покористуватися.

Не треба забувати, що основне й притоме завдання революціонерів, у відношенню до армії, заключається в стремління, цю, дезорганізувати, ослабити або паралізувати її сплу. А до цього треба багато праці й систематичности. Праця серед армії має свої спеціальні труднощі. Але революціонерам вже пора давно перестати шукати легких завдань. Ніякі, не повинен жаден революціонер зупинятися перед якими небудь перешкодами. Поконувати всі труднощі поскільки з ними є звязана справа надто важна і серйозна є підставою для успіху революції. І ми сподіємося, що пропагандивна праця в ворожій армії найде достаточну скількість досвідчених, терпеливих і енергічних робітників. І з повною вірою в посвяту наших товаришів ми кличемо їх, як співробітників до цієї праці.

П р о п а г а н д а.

Пропаганда є в нашому столітті важнішою зброєю, ніж усі інші, в боротьбі народів між собою. Лише дорогою пропаганди можна якусь справу зробити популярною в світі. Це розуміли добре передусім усі поневолені народи, що в своїх визвольних боротьбах ставляли пропаганду як одно з найважливіших завдань. Вистарчилить хотяйби вказати на Ірляндців, Чехів та Поляків. Бо лише пропагандою серед власної суспільности можна викликати фанатизм і ненависть до ворога, геройського духа та жажду посвятити та ітовхнути широкі, народні маси велід за тими, що на своєму прапорі виписали: «боротьба з ворогом на жптті й смерть». Впрочім поневолений царід мусить вести пропаганду також тому, щоб паралізувати протипропаганду своїх національних ворогів, які стараються визвольні змагання поневоленого народу здискредитувати перед світом, як рівнож посіяти зневіру, роздор та деморалізацію внутрі гпобленого ними народу й так без проливу крови та великих зусиль знищити моральну основу визвольного руху, а тим самим уже в зародку здушити можливість його розвитку.

Будучність українського революційного руху та взагалі наших визвольних змагань залежить від того, чи поставимо пропаганду внутрішню та зовнішню на належній висоті або, инними словами, чи зуміємо підняти в народі войовничого духа

й викличемо тверду віру в перемогу над ворогами, чи виціпимо в суспільність переможне бажання незалежного життя, яке заставляє до розплати з ворогами та до конструктивної праці для реалізації нашого національно—державного ідеалу.

* * *

Засобом пропаганди є живе й писане слово. При пропаганді живим словом приходять під увагу розмови, відчупи й реферати, віча, курси, і т. п. При пропаганді писаним словом маємо знов летючки, відозви, листи, брошури й книжки, пресу і т. п.

Всі ці середники можуть бути у відношенні до законів ворожої нам влади легальні або нелегальні. Розуміється, що У. В. О. веде в першу чергу пропаганду при допомозі нелегальних форм, поділяючи легальні форми пропаганди всім прочим нашим товариствам, грунам, партіям, установам та врешті поодиноким людям.

Якіж завдання в області пропаганди без огляду на її форми, а впливаючі з теперішнього положення українського народу стоять перед цілою українською суспільністю?

І так в області внутрішньої пропаганди це: пропаганда національно-державної ідеології, плекання національної моралі та дисципліни, плекання клича «на власні сили», популяризування примату інтересів нації над інтересами клас. партій і одиниць, бажання свободи, жажди посвяти за велику національну ідею й віру в перемогу над ворогами, популяризування конкретности не лиш героїських вчинків, але й дрібної праці, розв'язки питань розбудови нашого суспільного життя на всіх його областях у дусі, національно—державної ідеології

(виховання молоді, шкільництво, соціальні питання, господарство і т. д.): це все можуть робити всі наші асоціації, ціла наша преса й кожна одинопця й то різними способами. Далше йде тут під увагу змлітаризування української суспільности й підготовка її до будучої війни з окупантами: це передовсім поле для праці У. В. О., яка собі впрочім визначила це завдання як перше й головне. Одначе слід сказати, що це не виключне поле праці У. В. О. Бо, приміром, плекання лицарського духа та любови до військового діла, плекання української, військової грядції, пропаганда конечности війни для нас та її способів, познайомлювання про способи визвольних воєн інших поневоленних народів і т. п., все це засоби, якими можуть користуватися всі, кому визволення нашого народу лежить на серці.

В області зовнішньої пропаганди стоїть перед нами передусім пропаганда конечности союзів між народами, поневоленнями ними самими окупантами, що й наш нарід (Литовці, Білорусяни, Грузини і т. д.). Треба дбати, щоб потреба й конечність спільної боротьби та солідарности поневоленних народів прийнялася в широким масам цих народів, як рівнож і переконання, що не концесії добуті від окупантів являються для нас і для інших поневоленних народів ціллю, але самостійне існування і розвал окупаційних держав. Преса, література, конференції, розмови, реферати, листування і т. д. — все це засоби для сповнення цього завдання. Далше належить тут пропаганда нашого визвольного руху між чужими народами, отже придбання прихильної опінії світа, інформування чужих народів про теперішнє положення українського народу, приднування між ними союзників на випа-

док нашої збройної боротьби з окупантами, видвигнення української проблеми на міжнародне форум і розвизка її в душі українського національного ідеалу і т. д. Це широке поле діяльності для наших політичних груп, преси, різного рода товариств і установ та врешті й для окремих одиниць.

Так внутрішня, як і зовнішня пропаганда може мати не тільки ці **позитивні** завдання, але й завдання звернені виключно проти наших ворогів, отже завдання **негативного** характеру. Це бувби передусім **розклад ворожого війська**, в якому то ділі повинні взяти участь і всі інші поневолені народи: коли взяти на увагу, що, крім того, в польській армії одна третина—це члени поневолених народів та що лише меч може вирішити наше право на самостійне життя, то розвал цієї армії **звнутри** й **здеморалізування** її головню в час війни являється одним із найважливіших завдань так нашим, як і других поневолених народів: відповідна пропаганда серед нашої суспільності (внутрішня пропаганда) і других поневолених народів (зовнішня пропаганда), як і серед ворожого війська, це передумови нашої **будучої** **побіди**. Друге завдання з цієї області—**плекати розумну ненависть** до окупанта серед власної суспільності й серед інших поневолених народів, **ширити деморалізацію** серед самої польської суспільності, використовуючи її партійні та класові межпособлці, поширювати **невдоволення** з **кожночасного уряду** (уряд Пілсудського має велику кількість ворогів **внутри** польського народу, так само буде мати **вшехпольський уряд** чи **инший** і **дбати** про **ширення постійного невдоволення** із усіх **ворожих режимів і урядів** **внутри** нашої суспільності, використовуючи всі **промахи** **ворогів у**

внутрішній політиці, господарські кризи, колонізацію мазурами західно-українських земель або жидами на Вел. Україні, колонізацію, господарський і політичний гніт, витворювати **за границею неприхильну опінію** про наших ворогів (нарід і уряди) та у всіх колах і верствах, **паралізувати** пропаганду ворога, яку він веде проти нас внутрі нашої суспільности і за границею і т. д. і т. д.

Це загальне вичислення завдань, родів і засобів пропаганди вказує ясно, що пропаганда це дуже важна зброя в боротьбі нашого народу за волю і що її треба приміювати вже тепер, як що хочемо в майбутньому побідити; що пропаганда не тільки **мусить** випередити нашу збройну боротьбу з ворогами, але й у часі цієї боротьби вона буде відігравати одну з перших роль. Тому **всі** Українці—з огляду на численні роди й середники пропаганди—повинні її вести **всюди й завжди** в залежности від умов, матеріяльних засобів та здібностей.

Війна будучности.

Не можна заперечити, що всі наріси про будучу війну викликають почуття грози. По досвіді світової війни, навіть члени могутніх, державних народів, що підготовляються до війни й мають перед собою шанси побіди, коли бажають війни, всеж приймають будучу війну як страшну конечність і не є вільні від почуття страху й певного рода пригноблення на її згадку. Тим більше від тих почувань не можуть бути вільні члени поневолених, недержавних народів, які крім цього, в обличчю величезних технічних вимог будучої війни й неможности власної підготовки в цьому напрямі, відчувають свою повну безпорадність. Це почуття безпорадности може мати як наслідок зневіру в сили цілої нації і в осягнення її конечної мети признання безцільности всякого опору супроти могутнього ворога та безцільности приготовань до державної незалежности нації. Однак подібна безпорадність і зневіра вповні неоправдана; що більше вона лише доказ незнання питання будучої війни й незнання сили та можливої ролі свого, хочби й поневоленого, народу у будучій війні.

Кожна сторона, що прийме участь у будучій війні, буде мати одинокую ціль: змусити ворога до як найскоршої капітуляції й тоді накласти йому свою волю. Не війна для війни, отже і не довга війна, яка нищить не тільки моральні й матеріаль-

ні сили противника, але й сили будучого побідця буде являтися **цілю**. Рівнож **самоцілю** не буде максимальне винищення людського матеріялу ворога і всіх його матеріяльних надбань, лише що найвніше засобом до цілі. Модерні методи ведення війни й новочасна військова техніка зміряють осягнути капітуляцію ворога через знищення **воїнничого духа**, через знищення бажання війни у ворога. Не фізичне, але моральне знищення ворога поставлено на перше місце: перше є средством для осягнення другого. Тому центр уваги буде звернений на осередки волі ворожого народу: на військові штаби! на столицні міста—мозок і серце ворожої держави і т. д. Звідси пляни атакowania передовсім великих має цпвільного населення, деморалізація їх газами бомбарювання аеронлянами і т. д. Звідес взагалі війна скорше, так сказати, площі проти площі, як лінії проти лінії. Дістатися **на тили** ворожої лінії і шприти **в середині** ворожого **краю** діло фізичного й морального нищення, це тактика нової війни. Для цього не тільки мають служити аеронляни, танки, гази і т. д., але вибиваються на одно з перших місць засоби, які в дотеперішних війнах мало були вживані, а то: **політична пропаганда** у ворожій краї, **зреволюціонізування** якогось відламу людности в ворожій державі, **саботажі** між ворожим військом та поза ним, а врешті **розвідна**, яка зогляду на поступ воєнної техніки набирає сьогодні спеціального значіння. Все це безперечно не є щось зовсім нове: прим. большевпки завдячують свої територіяльні здобутки не так воєнним успіхам своєї армії, що в перших роках по революції фактично не представляли ніякої поважної сили, а—політичній пропа-

ганді, яка розклала ворожу армію, шприла деморалізацію й анархію між ворожим населенням і тому розчищувала дорогу більшовикам: Англія мала коло 10.000 платних пропагандистів у Спол. Державах з одною метою: притягнути Америку до війни й тим вирішити її у свою користь; саботажі були ведені в окупованій Сербії, німецькій Африці, вранті і в нас, на Україні; зрада чеських полків в Австрії загально відома; повстання на Україні, Махнівицна, зрєвольтовані волости і т. д. являца нам добре знані. Однак ріжниця в тому, що коли всі ті засоби були вживані або більш припадково чи там з конечности, у браку інших, або — як це ми бачили в більшовицьких війнах — скорше внаслідок незнання стратегії, чим її знання, внаслідок невміння і неможности ведення іншими способами війни, то сьогодні всі вони розрабляються військовою наукою, та є необхідним засобами модерної стратегії. Прям. в польському генеральному штабі є спеціальний саботажовий відділ. Як бачимо, не тільки танк. газ і аероплян є модерною зброєю! Вже в останній світовій війні знищено великі армії (російська, німецька) не військовою технікою, а розкладом із середини, і то знищено їх словом далеко лучше, чим барабанним огнем армат.

При таких обставинах становище поневоленх народів не таке безвихідне, як це здавалося б на першій погляд. Що більше, поневолені народи уявляють собою велику силу, яка може вповні продуктивно проявитися, під умовою, що народи сі переймуть у будучій війні відповідну роль супроти свого безпосереднього ворога. Бо подумаймо тільки: тактика кожної воюючої сторони є дістатися

на тлі ворожої лінії, до середини ворожого краю. Це безперечно не так легко: не тільки треба мати літаки, танки і т. д. але треба рахуватися з відношенням ворога, який веде протинакцію тими самими чи іншими технічними засобами. Рівнож не так, легко вести політичну пропаганду у ворожій країні своїми людьми, або при допомозі членів ворожого народу, кермувати нею і т. д. Всі ці технічні труднощі не існують для поневолених народів, бо ці народи вже знаходяться в середині ворожої держави, та їх присутність не викликає у ворога ніяких підозрінь. Члени поневоленого народу знаходяться в армії, адміністрації, промислі і т. д., взагалі всюди там, де рівнож знаходиться їх безпосередній ворог. Далше, вони є у вигіднічій становищі від свого противника: противник має в часі війни двох ворогів, одного зовнішнього, отвертого, а другого внутрішнього (поневолений народ), який може кожної хвили вбити йому ніж у плечі: за те члени поневоленого народу є самі тим замаскованим противником, який до того може боротися і такими засобами, що противник не може вжити супроти нього (зрада, дезерція, саботажі, розклад ворожої армії і т. д.); далше, члени поневоленого народу мають усі слабкі місця противника відкриті для удару. Чи треба їм для боротьби останніх винаходів військової техніки танків, газів, велпчезних армат, літаків? Не тільки це треба, але не повинні їх мати (хоч мусять мати докладне знання оружжя ворога). Бо тоді перемінялися би вони в отвертого противника, якого не тяжко булоби здусити. Однак вони мають бути **скритим, невловимим противником**. повинні бути невидимим мечем Дамокля, що кожної хвили може впасти на голову ворога. Їх діяльність—це творен-

ня атмосфери непевности, замішання. деморалізації і розкладу ворожої армії і держави. Лише в цей спосіб можна розплатитися з ворогом, який не тільки є одинокою перепикодою свободи поневоленого народу, але змушує його силою до будови ворожій собі держави. При цій розплаті не буде сентиментів зі сторони безконечно сильнішого противника, не може їх тому бути із боку поневоленого народу!

Зорганізована акція політичної пропаганди, саботажів і т. д., які може вести поневолений народ, може мати величезний вислід, що ринить судьбу свого національного противника. Факт, що деякі держави мають сьогодні в своїх границях як третю частину населення—поневолені народи, може означати, що в часі будучої війни кожний третій горожанин буде зрадником. Про наслідки подібної обстановки можуть нам дати поняття приміри навіть випадкової діяльності поодиноких членів поневоленої нації у ворожій війську, роблені ними на власну руку. От що пише про це один з модерних стратегів:

«Прошу собі представити, що може статися при вибуху війни в краю з іридендою або з політично підбуреним населенням:

Мобілізація оголошена; резервісти дістають свої мобілізаційні картки, але тільки частина їх повинується цьому. Всю поліцію стягають, щоб перевести примусовий побір; тимчасом люди покинули вже свої домівки й погуртувалися по лісах. На склад оружжя та муніції напав такий відділ та розграбив усе. Склад з призначеними для мобілізації одягами та прочим вирядом запалився з невідомих причин. Командант хоче повідомити своїх

зверхників про усі випадки, але показується, що телефони і телеграф перервані. Вислає вистового зі зголошенням, але воно не доходить ніколи до своєї цілі. Втім замішання пропадають деє потрібні для мобілізації документи й нариси. Вкінці вдається якось вирядити частину. Їх треба за декілька годин завагоувати. Перед транспортом роздається ще харчі, але зараз по з'їдженню поветас паніка. Незнані руки вкинули до полевой кухні сильно розвільняюче средство. Половина людей лежить на землі й качається з болю жолудка. Втім приходить вістка, що залізнична лінія перервана у декількох місцях. Великий залізничий міст впаджено в воздух. У великім успіху заладовується частина на автомобілі. Але по кількох кілометрах цілий транспорт спинається. Передне авто наїхало на напняту дрюгяну ливу. Шоферови й одному зі старшин зірвало голови. Але й далше йде похід тільки поволі. Одна перерва йде за другою, бо дорога засіяна у кількох місцях поломаним склом, якого у темноті не завважено, яке потяло гумові кола.

Артилерійський полк у сусіднім гарнізоні розпочав транспорт залізницею, але коли транспорт доїхав до станції, де льокомотива мала брати воду, показалося, що якраз перед кількома годинами висаджено водокачку в воздух. Коновкам й відрами треба було приноспти воду з великим трудом, з далекої керпці, але вже по кількох кілометрах дальшої дороги станув транспорт серед чистого поля. Оси льокомотиви запалилися, кольби зарпсувалися. Показалося, що усі ложа зачепстила зміла рука піском. Треба було стягнути з найближчої станції нову льокомотиву, щоб витяг-

пути поїзд. По дорозі переїзджали попри злетище, якого гантарії стояли в полум'ях; летунський ма-геріял був знищений.

По кількох днях, коли транспорт дійшов до місця призначення й мав бути встановлений на рiшальоу позицію, показується, що при деяких гарматах бракує замків та візирів, що пропали без слiду підчас транспорту.

Недалеко звідси виладування піхоти з вагонів затягнулося, бо її обоз не міг бути вигруженим через знищення рами. Декілька кухонь при тім ушкоджено. Частина війська пішла у бій, ще перед одержанням харчів.

Артилерійська підготовка добігає кінця. Наступ назначений на 12 год. о півночі. Командант Н—того полка піхоти стоїть з годинником у руці на краю ліса, щоб в означений час дати приказ до наступу. Але безпосередньо перед виданням приказу паде командант враз зі своїм адютантом, поцілений смертельно в плечі кулею свого віступу. Даремно жеде полк на приказ. Сусідний полк наступує точно та тратить лучбу. Полк розбитий і він подається в перемолосі назад, пориваючи за собою надходячі скріплення.

Ескадра танків дістає наказ до протинаступу, однак не може виповнити свого завдання. Із закінченими газопивками лежить вона безчинно серед поля. Бензина, яку видано на останнім етапі, була запечпичена якимсь невідомим способом.

Так то валиться горда армія, не зважаючи на свій модерний впряг“.

Так винуть про ці справи чужинці, члени старих державних націй. Застановитися над ними належало б передусім нам, членам найбільшої європейської поневоленої нації, щоб будуча війна застала нас підготованих до цього, щоб нищити наїзників на наших землях та здобути волю.

З м і с т.

I. Ч А С Т И Н А.

	стор.
1. Український босвик йде	5
2. Одна з відозв У. В. О.	8
3. Дещо про діяльність і вплив У. В. О.	13
4. У. В. О. а орієнтації на Польщу й Москву	17
5. Наші вороги	22
6. Терор як засіб самооборони	28
7. Терор як засіб агітації	36
8. За багато жертв	43

II. Ч А С Т И Н А.

1. Вступ	49
2. Саботажі	51
3. Партизантка	58
4. Війна імпровізованими військами	63
5. Легіони	69
6. Армія й революція	74
7. Пропаганда	78
8. Війна будучности	83

Пам'ятайте на

БОЄВИЙ ФОНД

УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Не забувайте на

**Українських Полі-
тичних В'язнів**

що караються у ляцьких тюрмах!!

Читайте

СУРМУ

орган

УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.

Виходить кожного місяця.

Шліть гроші на пресовий фонд.

